FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI
KATEDRA SLAVISTIKY

KOMENTOVANÝ PŘEKLAD TEXTU DOKUMENTUJÍCÍHO OSUDY RUSŮ PO VYPUKNUTÍ VÁLKY NA UKRAJINĚ

ANNOTATED TRANSLATION OF A TEXT DOCUMENTING THE FATE OF RUSSIANS AFTER THE OUTBREAK OF WAR IN UKRAINE

VYPRACOVALA: Tereza Ďurica

VEDOUCÍ: Mgr. René Andrejs, Ph.D.

2024

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci, dne 02. 05. 2024

_____

podpis

Ráda bych poděkovala Mgr. Renému Andrejsovi Ph.D., za konzultace a cenné rady, které mi během psaní bakalářské práce poskytoval.

OBSAH

ÚVOD **5**

1. TEORETICKÁ ČÁST **6**

1.1. PŘEKLAD 6
1.2. PŘEKLADATELSKÝ PROCES 7
1.3. PŘEKLADATELSKÉ POSTUPY 8
1.4. PŘEKLAD PŘECHODNÍKOVÝCH A PARTICIPIÁLNÍCH KONSTRUKCÍ 9
1.5. PUBLICISTICKÝ STYL 10
1.5.1. JAZYKOVÉ PROSTŘEDKY *10*
1.5.2. MORFOLOGICKO-SYNTAKTICKÉ PRPSTŘEDKY *11*
1.5.3. ZAŘAZENÍ TEXTU *11*

2. PRAKTICKÁ ČÁST **13**

2.1. PŘEKLAD 13
2.2. KOMENTÁŘ K PŘEKLADU 26
2.2.1. PŘEKLADOVÉ TRANSOFRMACE *26*
2.2.1.1. FORMÁLNÍ TRANFORMACE 26
2.2.1.2. SÉMANTICKÉ TRANSFORMACE 31
2.2.2. PROBLÉMY ŘEŠENÉ V PŘEKLADU *34*
2.2.2.1. POZNÁMKA PŘEKLADATELE POD ČAROU 34
2.2.2.2. UŽITÍ PREPOZIC „V" A „NA" VE SPOJISTOSTI S UKRAJINOU 34

3. ZÁVĚR **36**

4. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY **38**

5. РЕЗЮМЕ **40**

6. PŘÍLOHA **41**

ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá komentovaným překladem šesti textů ze sborníku „Нет войне!“, vydaného mediálním projektem Rádia Svoboda „Idel.реалии“. Sborník zachycuje osudy čtyřiceti Rusů z Povolžské oblasti, kteří se veřejně postavili proti ruské invazi na Ukrajině a následně za své postoje čelili represím. Cílem práce je přeložit všech šest textů tak, aby působili co nejpřirozeněji a aby bylo v překladu zachováno poslání výchozího textu.

V teoretické části nejdříve uvedu několik možných přístupů k překladu a překládání, rovněž se budu zabývat procesem, kterým překladatel v průběhu své práci prochází. Nelze také nezmínit překladatelské postupy, které se v každém překladu vyskytují přirozeně jakožto výsledek rozdílných formálních stránek obou jazyků. Následně se pokusím výchozí text zařadit k příslušnému funkčnímu stylu.

Praktická část bude věnována samotnému překladu mnou zvolených textů a následně doplněna o komentář, který obsáhne jednotlivé překladatelské postupy a problémy či otázky, se kterými jsem se v procesu překladu setkala a rozhodnutí, která jsem musela přijmout. Pro správnou identifikaci překladatelských transformací nejdříve proanalyzuji a srovnám text výchozí s jeho přeloženou verzí.

Předpokládám, že největší výzvou pro mě, jakožto nositele jiného mateřského jazyka, než je jazyk výchozího textu, bude správné rozkódování některých sémantických celků.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1. PŘEKLAD

Slovo „překlad“ má nespočet definic. Obecně může být vnímán jako proces činnosti překladatele, který vede k výslednému textu anebo jako výsledek jeho činnosti. Jedná se tedy o slovo dvouvýznamové.

Český lingvista Žváček tento výraz definuje jako „druh komunikační činnosti, při kterém dochází k převodu textu z jednoho jazyka do druhého, tj. z jazyka výchozího do jazyka cílového, přičemž jde o náhradu znaků jednoho jazyka znaky druhého jazyka“. (Žváček, 1995, s. 22)

Podle V. N. Komissarova „překlad lze definovat jako druh jazykového prostředku, při němž se v cílovém jazyce vytváří text komunikačně rovnocenný originálu. Jeho rovnocennost se projevuje ve funkčním, obsahovém a strukturním ztotožněním s originálem. Pro příjemce překladu zcela nahrazuje originál a je jeho plnohodnotným obrazem.“ (Komissarov, 1990, s. 44-45)

Alexej Fjodorov říká, že „překládat znamená věrně a úplně vyjádřit jedním jazykem to, co již bylo dříve vyjádřeno jiným jazykem.“ (Vychodilová, 2013, s. 7)

Dle Švejcera „překlad lze definovat jako jednosměrný a dvoufázový proces mezijazykové a mezikulturní komunikace, při němž je na základě primárního textu podrobeného účelové (překladové) analýze vytvořen sekundární text (metatext) nahrazující primární text v odlišném jazykovém a kulturním prostředí.“ (tamtéž, s. 7–8)

Podle B. Grygové by neměl být překlad vnímán jako překlad, ale jako původní dílo. Kvalitní překlad musí splňovat následující tři kritéria:

1. Jazykový projev v cílovém jazyce působí přirozeně,
2. Výsledný text má v cílovém jazyce stejný význam, jako text originálu a u čtenáře působí stejně, jako působí původní text na své čtenáře,
3. Jazykový projev v cílovém jazyce si zachová svou dynamiku a vyvolává stejnou reakci jako text originální. (Knittlová, 2010, s.14–15)

1.2. PŘEKLADATELSKÝ PROCES

Práci překladatele rozdělil Jiří Levý již v roce 1963 ve své knize „Umění překladu“ na tři fáze, konkrétně se jedná o tyto:

1. Pochopení předlohy
2. Interpretace předlohy
3. Přestylizování předlohy

Levý zdůrazňuje, že dobrý překladatel musí být také dobrým čtenářem. Samotné pochopení předlohy tak probíhá ve třech rovinách, které mohou a nemusí probíhat vědomě a odděleně. První rovinou je pochopení textu filologicky, musí rozumět jazyku, ve kterém je originální text napsán. Dále je třeba, aby překladatel porozuměl ideově estetickým hodnotám textu, musí tedy pochopit náladu samotného textu a prostředkům, kterými této nálady autor dosáhnul. Posledním, třetím stupněm této fáze je pochopení uměleckých celků, kdy překladatel musí pochopit postavy, které v textu vystupují a jejich vzájemné vztahy. V této fázi si musí dát překladatel pozor, aby se nenechal strhnout subjektivismem.

V průběhu interpretační fáze se musí překladatel rozhodnout, jakým způsobem bude interpretovat skutečnosti, které nelze vyjádřit v cílovém jazyce. K dosažení správné intepretace je třeba, aby překladatel našel nejpodstatnější rysy textu a stanovil koncepci, pomocí které bude schopen předat objektivní hodnoty textu.

Poslední fází je přestylizování předlohy. V této fázi je více než žádoucí, aby byl překladatel stylisticky nadaný. Levý v této fázi uvádí problémy, které mohou při překládání nastat. První problém nastává, když jazyk originálu není ekvivalentní s jazykem překladu, nekryjí se jejich významy a estetické hodnoty, a proto není možné překládat mechanicky. Jazyk originálu má na překládaný text vliv přímý a nepřímý. Přímý vliv originálního text může být pozitivní i negativní. Jedná se především o přítomnost neústrojných vazeb, které překladatel utváří podle originálu. Nepřímý vliv spočívá ve snaze překladatele odlišit se od stylistických rysů originálu. Třetím problémem je, když jazykový výraz v překládaném díle není absolutní, jelikož představuje jen jednu z mnoha variant. (Levý, 2013, s.53–83)

Stejně jako Levý i Ján Vilikovský vyděluje tři na sebe navazující fáze překladatelského procesu, konkrétně je dělí na:

1. Recepce a interpretace – v první fázi překladatel „vyhodnocuje text jako umělecké dílo, hledá jeho základní ideu, sleduje vytváření uměleckých obrazů i to, jak se projevuje v autorské práci s jazykem“ (Vilikovský, 2002, s. 96–97)
2. Formování koncepce – při formování koncepce určuje překladatel metody, které později použije při reprodukci originálního textu. Jedná se o fázi, v které dochází k průniku obou kultur.
3. Reprodukce – v této fázi již překladatel překládá a tvoří tak text v cílovém jazyce.

Ač Levý i Vilikovský rozdělili překladatelský proces na tři fáze, najdeme u nich odlišnosti. Největší rozdíl mezí těmito autory je, že Levý spojuje první fázi, pochopení předlohy s koncepcí, zatímco Vilikovský řadí intepretaci (pochopení předlohy), která vychází z výchozího textu a koncepci do dvou na sebe navazujících rozdílných fází.

1.3. PŘEKLADATELSKÉ POSTUPY

Každý překladatel by se měl snažit o co nejvyšší stupeň ekvivalence a adekvátnosti svého textu i přes to, že se jazykové systémy obou jazyků liší. V případě, že překládaná jednotka nemá v opačném jazyce žádný vhodný přímý ekvivalent, může překladatel použít jednu z překladatelských operací. Tyto operace se nazývají transformace. Překládaná jednotka výchozího textu se tudíž transformuje na formálně odlišnou jednotku, přičemž si zachovává svůj věcný význam. Na jednu jednotku v překladu může překladatel použít i několik transformací paralelně.

Tyto transformace bývají různě nazývány, ale i klasifikovány, většina lingvistů při jejich klasifikaci vychází z hierarchie jazykových rovin.

Jean-Paul Vinay a Jean Darbelnet vyčleňovali sedm základních transformací, které řadili od nejjednodušší po nejsložitější, jedná se o:

1. transkripci – přepis zvukové formy originálu do grafického systému cílového jazyka
2. kalk – doslovný překlad

3. substituci – nahrazení jednoho jazykového prostředku jiným ekvivalentním prostředkem
4. transpozici – jazykové změny, prováděné na základě odlišných jazykových systémů
5. modulaci – změna hlediska
6. ekvivalenci – použití jiných stylistických prostředků, než využívá text originálu
7. adaptaci – nahrazení situace popsané v originále (bez přímého ekvivalentu v cílovém jazyce), jinou adekvátní situací, která zachová původní smysl situace. Využíváno při překladu různých ustálených slovních spojení. (Knittlová, 2010, s. 19)

N. V. Komissarov transformace dělí na lexikální, gramatické a lexikálně-gramatické:

- lexikální transformace – transliterace, transkripce, kalkování, modulace, konkretizace a generalizace
- gramatické – doslovný překlad, členění vět, spojování vět, gramatická záměna
- lexikálně-gramatické – antonymický překlad, opisný překlad, kompenzace (Komissarov, 2011, s. 159–166)

Pro potřeby této práce budu používat dělení na formální a sémantické transformace tak, jak ve své publikaci „Vvedenije v teoriju perevoda dlja rusistov.“ uvádí Z. Vychodilová. Jednotlivé transformace jsou charakterizovány v sekci „komentář překladu“ na stranách 26–34, kde je k nim uveden i vlastní příklad z překládaného textu.

1.4. PŘEKLAD PŘECHODNÍKOVÝCH A PARTICIPIÁLNÍCH KONSTRUKCÍ

Pro texty v ruském jazyce jsou typické přechodníkové a participiální konstrukce, které se v současné češtině užívají jen velmi zřídka. Jejich výskyt v současných českých textech by mohl být jakýmsi rušivým elementem čtenáře. Tyto konstrukce se doporučují překládat předložkovým spojením, hlavní větou a vedlejší větou. Přechodníky lze přeložit i přechodníkem, jedná se však o nejméně používaný přístup. (Vychodilová, 2013, s. 46)

1.5. PUBLICISTICKÝ STYL

Publicistický styl je uplatňován ve všech druzích médií a ve veřejných projevech. Může být tedy ve formě psaného či ústního projevu. Jedná se o poměrně nový styl, který byl původně součástí odborného stylu, samostatně se o něm začalo mluvit až v 50. letech 20. století. Tento styl je velmi dynamický a neustále se rozvíjí, což je dáno rychlým tempem změn vývoje společnosti a technologií.

Základní funkce publicistického stylu jsou informační a ovlivňovací, texty tudíž reagují a informují o aktuálním dění, a proto musí být psány s ohledem na to, aby jim porozumělo co nejširší spektrum lidí. Autoři v textech často vyjadřují své subjektivní názory, při čemž je důležité, aby texty obsahovaly také objektivní fakta.

Publicistický styl v sobě nese dílčí styly. Jedním z nich je styl zpravodajský, který má především funkci informativní, k základním útvarům tohoto stylu patří například zpráva, reportáž a oznámení. Styl analytický nese funkci informativní i ovlivňující, řadí se sem komentář, glosa, interview, reklama ale i projev či proslov. Poslední styl je publicistický beletristický, ten kormě funkce informativní a ovlivňující plní i funkci estetickou, má tedy blízko k uměleckému stylu, jedná se fejetony, sloupky a črty.

1.5.1. JAZYKOVÉ PROSTŘEDKY

Výběr jazykových prostředků těchto textů bývá silně ovlivněn osobností jeho autora a tématem, kterým se zabývají. Tento styl vykazuje vysokou variabilitu jazykových prostředků, zahrnuje v sobě spisovné i nespisovné výrazy, knižní slova i vulgarismy. Převážnou část textů tvoří neutrální spisovné výrazy. V závislosti na tématu žurnalista vybírá lexikum přizpůsobené dané problematice, včetně odborných termínů, které jsou však známé širší veřejnosti. Vzhledem ke své ovlivňovací funkci, texty obsahují emocionálně zabarvenou slovní zásobu. Pro svou informační funkci je pak pro tento styl typické užívání vlastních jmen, číselných dat a konstatování faktů.

Autoři často využívají mnoha obrazných vyjádření, jako jsou metafory, metonymie, synekdochy a další, prostřednictvím kterých odhalují svůj pozitivní či negativní postoj. Stejně tak je velmi časté používání různých přísloví a frazeologizmů. S ohledem na neustálý a rychlý

vývoj stylu do textů aktivně pronikají nové výrazy, avšak ty nenahrazují novinářská klišé, která jsou pro styl charakteristická a v textech převažují.

1.5.2. MORFOLOGICKO-SYNTAKTICKÉ PROSTŘEDKY

S ohledem na hlavní funkce stylu autor používá vybrané morfologicko-syntaktické prostředky. Aby bylo pro čtenáře jednodušší porozumět obsahu sdělení a pro žurnalistu přenést myšlenku, v textech jsou používány především věty jednoduché s rozvinutými větnými členy. Při snaze ovlivnit názor čtenáře a vyvolat u něj pocit angažovanosti či jinou emocionální reakci, může žurnalista využít řečnické otázky, interpunkčního znaménka vykřičníku či použít sloveso v imperativním tvaru. Pro publicistický styl je také typické používání přímé řeči, která umožňuje citovat přesná slova lidí a tím dodává textu autentičnost. V textech tohoto stylu se nezřídka objevují i zájmena vztahující se k osobě autora, což umožňuje vyjádření jeho osobního názoru a postoje.

1.5.3. ZAŘAZENÍ TEXTU

Sborník „Нет войне!“ byl vydán zpravodajským projektem rádia Svoboda „Idel.Реалии“ s cílem seznámit širokou veřejnost s příběhy jednotlivých respondentů, které obsahuje. Každý rozhovor byl nahrán a následně transkribován do písemné podoby, která ovšem nebyla žádným způsobem dále upravena, jedná se tedy o autentické texty. Respondenti jsou z různých profesních oblastí, různého věku i pohlaví, a proto se jejich způsob vyjadřování může lišit. Většina textů obsahuje neutrální spisovnou mluvu, ve které se často opakují slova, což je dáno autenticitou vyjadřování jednotlivých osob. Objevují se však i nespisovné výrazy, ojediněle i vulgarismy a ironie.

Вы сходите в «Третьяковку» и посмотрите — одна похвальба: как русские били белогвардейцев и немцев да какой хороший социалистический строй.

Ну, рассыпалась Российская империя — значит, так случилось. Рассыпалась же Чехословакия, и от этого люди не бросаются друг на друга, а тути ракеты, и танки получай…

Я никогда не думал, что наш президент совершит такой идиотский поступок.

Publikace M. Čechové, ze kterých jsem částečně čerpala, hovoří především o řízeném dialogickém interview, kdy publicista klade povětšinou předem vytvořené, záměrné otázky respondentovi. Rozhovory nacházející se ve sborníku jsou naopak vedeny monologickou formou, kdy respondenti sdělují své příběhy a žurnalista do toho nevstupuje a žádným způsobem je neřídí, potřebné doplňující informace či vysvětlení jsou žurnalistou uvedeny pod čarou. Texty v sobě nesou informativní, sdělovací a ovlivňovací funkci. Informativní, jelikož své čtenáře informují o různých událostech, sdělovací funkci zde plní samostatní respondenti a ovlivňovací, protože mají, mimo jiné, cíl ovlivnit názory čtenářů a vyvolat u nich nějakou reakci.

Vzhledem k charakteristickým rysům publicistického stylu a výše uvedených informací jsem tyto texty, jakožto i celý sborník, zařadila do publicistického stylu hraničícího se stylem prostěsdělovacím, kam se řadí běžné, spontánní jazykové projevy, jež jsou používány na denní bázi. Hlavní funkcí tohoto stylu je sdělovat.

2. PRAKTICKÁ ČÁST

2.1. PŘEKLAD

Irina Gen

Učitelka anglického jazyka, 45 let

Penza, Penzenská oblast

Rozhovor byl nahrán v květnu 2022

24. února jsme zákeřně narušili územní suverenitu Ukrajiny a začali bleskovou válku, abychom dobyli všechna ukrajinské území. Je to šokující a šílené. Situace, která se nyní v Ukrajině odehrává, mě zneklidňuje od úplného začátku. Je pro mě emocionální a bolestivá. Můj otec pochází z Ukrajiny, a kromě toho mám i příbuzné z matčiny strany, kteří se tam kdysi přestěhovali.

Hodně dětí se ve sportovní škole, kde jsem pracovala, začalo zajímat, proč jsme se stali státem vyvrhelů a proč se k nám celý svět otočil zády. Začala jsem jim vysvětlovat, v čem tkví příčina. V naší zemi ještě stále převažuje počet obyvatel, kteří nedisponují informacemi, šířícími se mezinárodními médii. Když jsem se s dětmi bavila, pochopila jsem, že válku podporují, opakují názory rodičů. Byla jsem hluboce zdrcená, že většina lidí z mého okolí podporuje válku, zatímco jsou v informačním vakuu a nechápou, co se vlastně děje.

Některé z dětí se patrně při rozhovoru s rodiči zmínilo, že učitelka angličtiny má na události v Ukrajině zcela jiný pohled. Rodič jednoho z žáků pracuje pro federální bezpečnostní službu a myslím si, že nápad pořídit zvukový záznam mých výroků přišel právě od něj, aby mohl být předán policejním orgánům. A tím jsme se nyní dostali k udáním.

Kdo ví, proč se právě tato situace, která ve světě vznikla ohledně Ukrajiny, ukázala být pro naši společnost natolik bolestivou a vyvolala strach z prohry této strašné, ohavné a nespravedlivé války. V osobnosti většiny lidí převládá jakýsi teritoriální gen, který sami nechápou, nevědí, co za ním skutečně je, proč to děláme a potřebujeme.

Jistě, osmáci nejsou publikum, se kterým by se měl vést takový rozhovor, ale jsou to také účastníci informačního procesu, který nás obklopuje. Snažila jsem se jim předat jiný úhel

pohledu a nelituji toho. Jediným problémem je, že se mi nepodařilo dostat do myšlení našich žáků.

23. března jsem byla v práci, když přijeli dva agenti z federální bezpečnostní služby a řekli mi, abych okamžitě jela s nimi. Na ředitelství pro Penzenskou oblast mi oznámili, že mají záznam, na kterém jsem 18. března mluvila s osmáky o různých aktuálně zakázaných tématech. Dále mi vysvětlili, že proti mně bude zahájeno trestní řízení ve spojitosti s tím, že jsem ve svém rozhovoru s dětmi šířila dezinformace o ozbrojených silách Ruské federace[1], konkrétně jsem se dotkla tématu bombardování porodnice v Mariupolu[2]. Poté mě pustili.

28. března mi zavolal agent a vyzval mě, abych s ním jela na vyšetřovací výbor. Téhož dne proti mně bylo zahájeno trestní řízení ve věci šíření lživých informací o ozbrojených silách. Jedná se o ukázku veřejného pranýřování, procesu s cílem ještě více zastrašit společnost. I já mám velký strach.

1. dubna jsem ze školy odešla. Ne proto, že by mě o to požádali, bylo to moje spontánní a emocionální rozhodnutí. Není moc příjemné pokračovat v práci ve škole, kde se člověku stala tak nepříjemná věc. Ředitel i vedoucí studijního oddělení ke mně přistupovali s pochopením, laskavostí a srdečností. Řekli mi, abych si najala dobrého advokáta, popřáli mi úspěch, a tím jsme se rozloučili.

Moji rodiče se o mě velmi bojí, jsou to moji jediní blízcí lidé. Zároveň však nemohu říci, že by táta sdílel můj pohled na Ukrajinu, ale i tak mě velmi podporuje. Prakticky nikdo z mého blízkého i širokého okolí není solidární k mému postoji v této situaci. S mými přáteli a známými jsme už pochopili, že pokud se naše názory na téma Ukrajiny rozchází, tak to téma nebudeme vůbec probírat, jinak bychom se hned začali hádat. Jestli člověk kolem sebe nemá lidi stejného smýšlení, tak jaký pak má smysl sdílet svůj názor s jinou osobou, která má svůj světonázor, své způsoby získávání informací a v souladu s tím i svůj postoj k této otázce? Jak moc už lidem vymyli mozky propagandou, která je vycpaná těmito falešnými „zdroji informací“! Snad je budoucnost poučí a umožní jim nahlížet na současné dění jinak. Momentálně velká část obyvatel požaduje absolutní vítězství nad Ukrajinou, což je děsivé. Je strašné si uvědomit, že Rusové podporují válku.

[1] 4. března ruská Státní duma zavedla odpovědnost za šíření „záměrně lživých informací o činnosti ozbrojených sil RF“ a „diskreditaci ruské armády“. Trest je stanoven od vysokých pokut až po odnětí svobody na 15 let.
[2] 9. března 2022 proběhl letecký útok na porodnici v Mariupolu, při kterém přišlo o život několik lidí. 29. června Úřad Vysokého komisaře OSN pro lidská práva potvrdil, že útok zapříčinilo ruské letectvo. Ruské úřady jakoukoliv účast v tomto případě popírají.

V současné době soukromě vyučuji angličtinu, doučuji a zatím si neplánuji hledat práci. Nejdřív se musím dozvědět, jaký bude můj rozsudek.

Iskander Jasavejev

Sociolog, 50 let

Kazaň, Tatarstán

Rozhovor byl nahrán v březnu 2022

Noc z 27. na 28. února na policejní stanici[3] byla první poměrně klidná, protože předchozí dny a noci byly příšerné. Sledovali jsme zprávy a chápali, že to nejhorší se naplňuje. Nešlo se od nich odtrhnout, stejně tak jako ovlivnit to, co se děje.

Co jsem měl dělat? Jen říct, že jsem proti a být potrestán. Když jsem na ten protest šel, chápal jsem, že to celé skončí zatčením. Naše situace je nesrovnatelná s tím, co se děje v Ukrajině. Dokonce i detenční centrum je oproti tomu jen školka. V jejich skutečnosti je válka a s ní nelze cokoliv srovnat. Pocit vnitřního rozkolu bude pokračovat a nevím, kdy skončí. Možná vůbec v nejbližší době.

Z detenčního centra mě pustili 4. března, a abych tak řekl, ocitl jsem se v blázinci, v jiné zemi. Vše bylo horší. O válce v Ukrajině jsem diskutoval jen s jedním člověkem, s velmi váženým a inteligentním lékařem. Zatkli ho za to, že ujel od místa dopravní nehody. Říkal, že si nevšiml, že při odbočování lehce ťukl do cizího auta. Zatkli ho 28. února.

Stejně jako já byl zděšený z toho co se dělo, říkal, že se do Ruska 98 % nástrojů a spotřebních materiálů importuje a že neví, jak dále léčit lidi a co na to používat. On je příklad obyčejného nezpolitizovaného člověka, ale jeho hodnocení toho, co se děje, je velmi blízké mému. Říkal, že v této zemi nevidí budoucnost a děti by odsud měly odjet. Víte, takové hodnocení vychází z úst člověka, který je politice maximálně vzdálený. Říkal: „Taky chci jít protestovat.“ Ale z jeho reakce jsem pochopil, že se samozřejmě bojí. Je to vážně ukázkový příklad. Za prvé, přemýšlí o perspektivě pro děti, za druhé, o tom, jak má po tomto pracovat

[3] 27. února byl Iskander Jasavejev zadržen za demonstraci s plakátem „Toto je válka a ne ‚speciální operace.‘ Ne válce.“; 28. února ho soud uvěznil na 5 dní.

a co jako specialista bude dělat. Svět jde kupředu a my začneme upadat, protože země nebude mít přístup k technologiím. Budeme muset používat nějaké náhražky.

Víte, nejsem psycholog, ale zdá se mi, že v lidech narůstá jakési vnitřní napětí. Vědí, že jim lžou, že je to propaganda, ale chtějí být i nadále klamáni. Je tak jednoduší utišit svůj vnitřní neklid. Když se mnou policisté mluvili, pořád jen opakovali klišé, které slyšíme neustále: „Kde jste byl osm let?“ Toto téma jsme probírali dva dny, zatímco nás vozili mezi odděleními a k soudu. Vysvětloval jsem jim, že už v roce 2014 jsme s Elvirou Dmitrijevou[4] organizovali demonstrace proti válce v Ukrajině. A to je i odpověď na otázku, kde jsme těch osm let byli: protestovali jsme proti válce. Tehdy bylo ještě možné chodit na protesty, Elvira je sjednávala s magistrátem Kazaně. Odpověděl jsem policistům, že Rusko osm let tento konflikt podporovalo. Kdo dodával lidi, munici a z jakých zbraní se střílelo? Stříleli z obou stran.

Druhý argument policistů: „Tato válka slouží k tomu, aby odvrátila válku proti Rusku, válku s NATO a také jadernou válku.“ Prý jiné východisko není, a proto se v Ukrajině válčí. To znamená, že „bojujeme, aby nebyla válka“. To je naprosto absurdní postoj! Připomínám jen, že zatímco probíhala válka v Afganistánu, se v Sovětském svazu na úrovni všedních rozhovorů probíralo, že prý jsme byli v Afghánistánu doslova o několik hodin napřed před Američany. Prý, že kdyby naše vojska nebyla nasazena, zemi by obsadili američtí vojáci a my bychom měli na hranicích předmostí pro americkou invazi do SSSR. Velmi známá logika. V zásadě se nic nemění. Myslím si, že to byla zcela záměrně vytvořená ideologická příprava, opakující tu, která byla šířena v Sovětském svazu.

Jak dlouho to ještě potrvá? Řekl bych, že tak dlouho, dokud lidé budou schopni lhát sami sobě. Informací je stále hodně, existují i důvěryhodná data o ztrátách. Podle mě lidé začnou přemýšlet, co tato válka znamená. Připomínám, že v Afganistánu za celou dobu zemřelo 13 000 našich vojáků. Myslím si, že je velice důležité mluvit o obětech. Právě to může přispět k vystřízlivění.

Když jsem byl zadržený, informace o dění ve světě se ke mně prakticky nedostávaly s výjimkou krátkých poznámek policistů. Říkávali: „útočí“ nebo „útočíme“. O něco více informací jsem se dozvídal od svého advokáta, který za mnou chodil a velmi obecně mi sděloval novinky. Pokud tomu rozumím, počet ztrát je na obou stranách už v řádech tisíců, což je hrozné.

[4] Bývalá ředitelka štábu Alexeje Navalného v Kazani, 26. října 2019 po dlouhé nemoci zemřela.

Ještě před válkou jsem viděl průzkum nestátní výzkumné organizace „Levada centrum“. V které přibližně polovina dotazovaných přiznala, že z války mají „opravdu velký strach“. Asi čtvrtina sdělila, že z války „nemají moc strach“ a zbylá část odpověděla: „ne, nemám z ní strach“. Válka je ale očividně pro občany děsivá a staví se k ní negativně. Samozřejmě, část společnosti podporuje to, co se děje, soudím tak i podle policistů. Ti, kteří se vyjadřují, mluví ve prospěch války. Společnost je rozdělená, ale domnívám se, že vystřízlivění bude dostatečně rychlé. Pořád si myslím, že to vydrží nanejvýš několik týdnů. Značná část Rusů začne porovnávat svoji situaci s tím, co říkají ve zprávách. Pochopení, že se jedná o lži a propagandu musí přijít.

Lejsan Sultangarejeva

Zaměstnankyně stravovacího zařízení, 24 let

Tujmazy, republika Baškorostán

Rozhovor byl nahrán v květnu 2022

Válka je strašná. Když jsem si na jednom z telegramových kanálů přečetla, že Putin vyhlásil speciální vojenskou operaci, nejdříve jsem tomu nevěřila. Zhlédla jsem spoustu zpráv, než jsem tu informaci přijala. Bylo mi těžko. Nechápala jsem, jak může být v naší době válka. Naše země se nejspíše už nikdy nezbaví reputace, kterou utrpěla. Tato válka není na přání Rusů, jsem si jistá, že velká část ji ani nechce. Nemá žádné opodstatnění, jsou to jen imperiální ambice našeho prezidenta. Válku chce jenom on.

Za svůj život jsem se zúčastnila sedmi protestů, z toho čtyř protiválečných. Na první protiválečnou demonstraci ve městě Tujmazy jsem vyrazila v den, kdy začala válka. Opozice v ten den tyto akce ohlásila po celé zemi, já jsem ale nemohla přijet do Ufy nebo jiného velkého města. Jediné, co jsem v tu chvíli mohla udělat, bylo protestovat ve svém městě. Nápis na plakát „Ne Putinovi, ne válce“ mě napadl takřka hned. „Ne Putinovi“, protože právě on rozpoutal tuto válku. Stála jsem asi hodinu u obchodu s potravinami v centru města. Vše proběhlo hladce, žádný policista se ke mně ani nepřiblížil.

2. března jsem šla znovu s tou samou cedulí. Tentokrát jsem tam stála asi čtyřicet minut, poté ke mně přišli policisté. Odmítla jsem jim ukázat své doklady, protože jsem nic neporušovala, pouze jsem stála na demonstraci a vyjadřovala svůj názor jako občan Ruské federace. Policisté s někým dlouho telefonovali, a nakonec se rozhodli mě ve čtyřech proti mé vůli odvléct do auta. Z policejní stanice mě z nějakého důvodu odvezli na toxikologii a odtamtud do dočasné zadržovací cely[5], kde jsem strávila noc. Další den se konal soud, ve kterém mě shledali vinou z „neuposlechnutí policie" a uložili mi pokutu 3 000 rublů.

Potřetí jsem šla na demonstraci v Ufě s plakátem „Válka je smrt a bída", tehdy mě nezatkli. Na čtvrté demonstraci, které jsem se účastnila s plakátem „Svobodu Rusku, mír Ukrajině", mě zadrželi a sepsali obvinění za účast rovnou na dvou demonstracích podle paragrafu o „diskreditaci armády". Jeden soud už proběhl a byla mi uložena pokuta 35 000 rublů[6].

Protestů jsem se účastnila, protože nemůžu mlčet, nemůžu se na to jen tak dívat zpovzdálí. Je to těžké. Ve svém městě neznám ani jednoho člověka, který by otevřeně vystupoval proti válce a protestoval. Tehdy jsem se nebála, protože trestní odpovědnost za protiválečný postoj ještě nebyla zavedena. Když proti mně byla vedena žaloba za neuposlechnutí policie, chápala jsem, že se jedná o paragraf[7], za který člověka mohou zavřít do vězení, ale neměla jsem strach.

Strach se dostavil, až když začali zatýkat podle nového „protiválečného" paragrafu. Na prvním místě ale byla touha vyjádřit svůj postoj. Samozřejmě se bojím, že půjdu do vězení, budu se však snažit, aby se tak nestalo. Psychicky na to připravená jsem, ačkoliv chápu, že není možné se na vězení úplně připravit, změní to celý můj život i životy mých příbuzných, ale už není asi ani možné žít jinak. Toto riziko přijímám. Zda opustit zemi nebo ne se budu rozhodovat pouze v případě reálného ohrožení svobody nebo života.

Demonstrovat v Ufě nebo ve městě Tujmazy je velký rozdíl – v Ufě je to jednodušší. Za prvé, je menší pravděpodobnost potkat známé, třeba známé mámy. Za druhé, v Ufě se člověku

[5] Dočasná zadržovací cela je místo určené k dočasnému zadržení osob zajištěných pro podezření ze spáchání trestného činu.
[6] Tujmažský okresní soud Baškirska uložil Sultangarejevové pokutu ve výši 30 000 rublů podle paragrafu o „diskreditaci armády" za protiválečnou demonstraci, které se dopustila 11. dubna. Taktéž ji pokutovali za druhou demonstraci, která se konala 25. dubna, a to ve výši 35 000 rublů.
[7] Paragraf 19.3 zákoníku Ruské federace o správních deliktech („Neuposlechnutí zákonného příkazu policisty") stanoví trest ve formě správní pokuty ve výši od 2 000 do 4 000 rublů, správní vazby na dobu až 15 dní nebo nucených prací po dobu 40 až 120 hodin.

dostane větší podpory. Věřím, že demonstrace mohou změnit myšlení lidí. Někdo nemusí vůbec sledovat zprávy, jiní můžou sledovat pouze propagandistické kanály. Takoví lidé se možná po tom, co uvidí můj plakát, zamyslí a začnou hledat informace, protože člověk jen tak s plakátem na ulici nevyjde.

Věřím, že každý člověk dnes může mluvit se svými příbuznými a říkat jim pravdu. Chápu, že je to složité, mě osobně stálo hodně úsilí abych přesvědčila svou babičku. Ale je důležité otevírat lidem oči tím, že s nimi budeme mluvit, prozatím je to stále bezpečné a legální.

Ivan Koretnikov

Umělec, 83 let

Perm, Permský kraj

Rozhovor byl nahrán v květnu 2022

V roce 1973 jsem absolvoval Surikovův umělecký institut. Již na začátku své umělecké cesty jsem pochopil, že historie naší země si v sovětských dobách prošla těmi nejtěžšími obdobími a občanskými válkami. Doba byla bouřlivá a neklidná, ale v malířství se to neodrazilo. Když jdete do Treťjakovské galerie a kouknete se okolo, vidíte jen samou chválu: jak Rusové porážejí Němce a bělogvardějce, odpůrce bolševické vlády, a jak skvělý byl socialistický režim. V umění se historie nezachovala. Sám jsem se rozhodl, že jestli chci, aby moje práce neskončily v koši, musím ukazovat pravdu, odrážet skutečné události, které se odehrály během perestrojky, za Jelcina a za Putina. Zkrátka jsem nemohl lhát.

24. února si dobře pamatuji. Bylo to jako blesk z čistého nebe. Nikdy by mě nenapadlo, že náš prezident provede něco tak idiotského. Nečekal jsem, že budu muset prožít tolik válek. Jen za Putina jich bylo několik: druhá čečenská, gruzínská a válka s Ukrajinou, která je opravdovou válkou a nejen nějakou „speciální operací“.

Každý den sleduji dění v Ukrajině. Navíc, moje žena je Ukrajinka a Ukrajinu velmi podporuje. Bojím se, protože mému vnukovi je 17 let, za rok ho povolají do armády, a kam ho pošlou sloužit? Teď není období míru. Určitě ho pošlou na Donbas, do Chersonu nebo poblíž Kyjeva. Tato válka je umělá, protože není žádný důvod bojovat. Žádný! Ruské impérium se

rozpadlo, no, tak se stalo. Československo se taky rozpadlo a lidé se kvůli tomu na sebe nevrhají, ale my tady máme rakety a tanky.

6. dubna jsem vyrazil na osamělý protest. Na plakát jsem napsal otázku: „Machonine[8], kolik pohřbů už náš kraj zažil?“ Machonin je náš gubernátor. Druhý text je také adresován jemu: „Machonine, kolik permských vojáků leží v hrobech?“ a třetí plakát: „Rusové prolévají ruskou krev.“ Jak jste si jistě všimli, žádná hesla mířená konkrétně proti válce na plakátech nebyla a ani žádné soudy o její správnosti nebo nesprávnosti. Rozhodl jsem se jít demonstrovat, protože to bylo v mých silách. Jsem přesvědčen, že to není válka ruského lidu. Vede ji naše vláda, elita, která je nyní u moci.

Ani jsem nedemonstroval, teprve jsem na demonstraci šel k pomníku našeho slavného krajana a vynálezce rádia, Alexandra Popova. Policie mě tam ale ani nenechala dojít, už čekali na místě a tehdy jsem roztáhl plakát. Neuběhlo ani třicet vteřin, než ke mně přistoupili, zadrželi a odvezli mě na policii. Nemyslel jsem si, že to skončí takto a můj případ se dostane až k soud...

Na policii mi nic neřekli. Dříve se ještě snažili agitovat a přivést člověka k rozumu, ale já jsem už starý a nic dobrého ze mě už nevzejde. Pochopil jsem, že policie se neopírá o zákony, ale o pokyny nadřízených a úřadů. Nikoho nezajímá, že jsem jeden z těch lidí, kteří si pamatují, co je to válka. Říkám narovinu, že probíhá opravdová válka. Bojí se to slovo vyslovit. Proč bychom měli bojovat? Nesmíme přeci bojovat!

Okresní soud v Permu mi vyměřil pokutu 30 000 rublů, ale tolik není ani můj měsíční důchod! Krajský soud tuto pokutu potvrdil, takže ji musím zaplatit. Mí přátelé a rodina se rozhodli uspořádat sbírku na zaplacení pokuty a ukazuje se, že se vybralo už 61 000 rublů. Bude dost na zaplacení pokut i pro ostatní.

Putin zasáhl to nejbolestivější místo ruského lidu, a to je válka. Rusko mu to nikdy nepromine, proto se i prezident slova „válka“ bojí. Situace je taková, že pokud vyhraje Ukrajina, Putin padne.

[8] Dmitrij Machonin – gubernátor Permského kraje od roku 2020.

Nail Zagidullin

Učitel fyziky a informatiky, 52 let

Obec Sterlibaševo, Baškirsko

Rozhovor byl nahrán v červnu 2022

Změny se dotkly každého člověka, ale někteří lidé si to nechtějí přiznat. Moje názory se nezměnily, byl jsem proti tomu, co se v Ukrajině děje, a tak to i zůstalo. Stejně jako předtím to považuji za invazi do cizí země a říkám, že ztráty na životech na obou stranách musí přestat. Lidský život je drahocenný. Jsem přesvědčen, že by člověk neměl zabíjet, ať už jsou mu k tomu dány jakékoliv důvody. Je to zákon lidstva, vlastnost, která dělá člověka člověkem. Psal jsem o tom na svých sociálních sítích hned poté, co události začali a píšu o tom stále. Na školních shromážděních jsem říkal, že bychom dětem neměli lhát. Učitelé by je měli učit poznávat dobro od zla, nemůžou podporovat vraždy, je to proti naší přirozenosti. Řekl jsem, že je to proti nám samotným. Nezajímá mě, co si lidé myslí o mém postoji nebo o mně. Já vím, že mám pravdu a nikdy nebudu podporovat zabíjení lidí.

Situaci v Ukrajině nemůže podporovat žádný rozumný člověk. Pokud je někdo proti, pak mlčí, protože se bojí a nastupuje pud sebezáchovy. Kolektivu, ve kterém pracuji, jsem vděčný, znají můj postoj. Máme zásadu, že každý má právo na svůj názor. To, jak každý přemýšlí, je jeho osobní věc. Mám pochopení pro kolegy, kteří podporují dění v Ukrajině, mají svůj vlastní názor. Člověk může být oklamaný a někdo upřímně věří médiím.

Pravda, jsou i tací, kteří vyvíjejí nátlak, vysmívají se a jsou vulgární. Když jsem si uvědomil, že můj starý kamarád je „vatnik[9]“, pokusil jsem se s ním promluvit. Ale jako odpověď jsem jen dostal: „Jsi zrádce“, „pátá kolona[10]“, „ničitel státu“. Je to nepříjemné. Beru ho jako oběť propagandy. Moje manželka s mým názorem souhlasí, je to také učitelka a jako žena se mě snaží chránit, říkává: „Mlč, nemluv, nepiš, jsme v těžké situaci. Jak budeme žít, když zůstaneme bez práce?“ Chápu ji, ale pravda je důležitější. Vláda lidi tráví strachem, vyděšený národ je totiž snadné řídit.

[9] Vatnik je politicky zabarvená přezdívka pro lidi, kteří podporují současný politický režim v Rusku. Vychází z rozšířené domněnky, že vatnik je původní ruský oděv.

[10] Pozn. překladatele: Slovní spojení pátá kolona je označení špiona opozice, který se snaží zevnitř poškodit stát. Jde tedy o hanlivý výraz.

Nastaly těžké časy. Nikdy jsem si nemyslel, že uvidím autoritativní učitele, kteří se budou bát promluvit. Nikdy jsem si ani nepředstavoval, že žáci budou psát stížnosti na své kantory. Učitelé se ocitli v nelehké situaci, stali se z nich vojáci ve službách vlády, kterým nařídili říkat, že zlo je dobré. Naštěstí studenti nejsou hloupí, vše ví a chápou. Například v hodinách o „speciální operaci“ sluchátky poslouchali hudbu nebo se věnovali vlastním věcem. Některé děti se zajímají a dávají otázky, když s nimi člověk mluví, musí být pozorný, protože si mohou odpověď nahrát na diktafon. Jsou žáci, kteří jsou mi svými názory bližší, těm, když se zeptají, vše vysvětlím. Je hrozné, že někteří úplně ztrácí důvěru ve starší generaci, ale měly by vidět, že jsou i dospělí lidé s odlišnými názory.

Lidé mi anonymně píšou: „A takoví ‚učitelé‘ učí naše děti! Hanba! Proč prokuratura a policie nevěnují pozornost jeho příspěvkům na sítích?“ Jsou i tací, kteří donášejí. Nedávno vyšly nové zákony o „dezinformacích“ a „diskreditaci armády“, které má každý na paměti, když komentuje nějaké události. Úřady takto zastrašují lidi a štvou je proti sobě. Jsou i tací, kterým se nelíbí, že jsem příliš aktivní. Obrátil se na mě policejní vyšetřovatel, můj bývalý student: „Naile, je mi to líto, ale když přijde žaloba, musíme ji prověřit-“ vysvětlil mi. Vzal jsem to s klidem. Promluvili jsme si a já odpověděl na jeho otázky. Přece jen jsem měl mnoho příspěvků na sociální síti „VKontaktě“ a toho si všimli, takže moje snaha nebyla marná. Následně mi sdělil, že není žádný důvod k zahájení trestního řízení. Jaký zločin jsem spáchal? Znám zákony a neinformuji o armádě, pouze vyjadřuji svůj postoj k těmto událostem, vyprávím, jak je sám prožívám a publikuji názory různých známých osobností.

Den co den se sám sebe ptám proč to dělám, proč ostatní žijí v klidu a já ne. Ale s takovým životem nesouhlasím. Nepotřebuji televizi, hledám jiné informace, šťourám se v nich, objevuji a čtu zakázaná nezávislá média. Je pro mě důležité zůstat člověkem. Nevím, jak se vypořádat s hanbou, bojím se, že dostanu přezdívku „zbabělec“. Zdá se, že vypadám jako moucha, která zvenku naráží do okna. Ať tak či tak, je to můj osobní boj. Pokud zvládnu změnit názor jen pár lidí, zachránit někoho před odjezdem do války v Ukrajině, pak se moje úsilí vyplatilo. Lidé mě čtou, ale nedávají mi lajky, aby ukázali svůj souhlas. Tak vypadá strach.

Taky se bojím, ale každý den se ptám sám sebe: „Kdo jsi? Lidská bytost nebo vystrašené stvoření?“ Děsí mě návrat takových pojmů, jako „anonym“, „udání“ a „pomluva“. Vždyť si pamatujeme Stalinovu dobu jako hrozné období, miliony lidí byly poslány do vězení, zastřeleni a zabiti za čtení namázu, krádež obilí nebo znalost cizích jazyků. V mnoha rodinách docházelo k tragédiím, víme, že se lidé spolu báli mluvit. Dnes je situace podobná jako za Stalina, jen

„formulace“ se trošku změnila. Jak jsme došli k tomu, že člověka s vlastním názorem nazývají „zahraničním agentem[11]“? Jak jsme se vrátili do toho období? Právě to mě děsí. Pro nás to je historie, chyby a oběti, je hloupé, že se z nich neumíme poučit.

Každý den se dívám na statistiky padlých ruských vojáků a vstávají mi z toho vlasy na hlavě. Nechci ztratit duchapřítomnost, ale realita je krutá. Mrtvoly se neustále vracejí a v republikách verbují stále více žoldáků, které lákají penězi.

Bez ohledu na to, jak moc se snažíme zlepšit svůj život, ekonomická situace v Baškirské republice je žalostná. V každé vesnici, téměř v každém domě nehledě na to, jak moc je hlava rodiny vlivná, jeho synové jezdí za prací na Sibiř, nebo do Tatarstánu na stavby. O domácnost se starají ženy. Usadit se na Sibiři je velmi problémové, a proto tolik lidí přemýšlí o armádě a o vydělávání peněz ve službě. Nyní slibují 200 000 rublů, což je pro vesničany mnoho peněz. Důvodem je chudoba, všichni jsme opravdu chudí. Život se zdá být zabezpečený jen protože máme své zahrady a domácnosti. Proměnit armádu v prostředek sociální mobility je tragédie.

Neobviňuji ty, kteří odjeli z Ruska. Člověk se sám rozhoduje, jak si uspořádá svůj život. Lidé, kteří odjeli ze strachu, se dají pochopit, pokud někomu vyhrožují trestním řízením, je třeba chápat, že existuje riziko vězení. Každý má svůj důvod, někdo jednoduše jen hledá klidný a zajištěný život. Nikdo nemá právo je obviňovat. Nemyslím si, že všichni odjeli a my jsme zůstali sami. Já nejsem sám. Doufám, že nastanou změny k lepšímu a všechno to umírání skončí.

[11] „zahraniční agent“ je status, který je v Rusku udělován osobám, médiím a organizacím, které podle úřadů dostávají finanční podporu nebo se nacházejí „pod cizím vlivem.“ Oficiálně se tento status objevil v roce 2012. Od konce roku 2021 začali být do registru „zahraničních agentů“ zahrnuté fyzické osoby, jako jsou novináři, aktivisté, vědci, spisovatelé atd. Evropský soud pro lidská práva uznal, že zákon o „zahraničních agentech“ porušuje lidská práva.

Julija Kaburkina

Fotografka, 35 let

Čeboksary, Čuvašská repuplika

Rozhovor byl nahrán v červnu 2022

24. února jsme s přítelem pili kávu a probírali novinky. Toho rána jsme měli jen jedno téma, válku. Nejdříve jsem nevěřila, že je to možné, protože mnozí říkali, že se to nestane a v tom jsou ráno v televizních novinách výbuchy. Chtěla jsem křičet, něco udělat, jen aby se ukázalo, že je to lež. V Ukrajině máme přátele a známé, jsou pro nás skoro jako rodina, a vůbec, Ukrajina byla vždycky jako moje vlastní. Nechci si zvykat na válku, je to pro mě nejbolestivější téma.

Několikrát se mi zdálo o válce a pak jsem se probudila s očima mokrýma od slz. Plakala jsem ze spaní. V prvním snu jsem brzy ráno šla ven na procházku se psem a místo běžné městské krajiny jsem viděla jen spálené domy a auta, procházela jsem se pustým městem a velmi jsem se bála. V druhém snu mě a ještě jednu dívku zajali, předtím jsme běžely ve tmě před lidmi ve vojenských uniformách. Za námi běželi pronásledovatelé, poté jsem se vzbudila a ještě dlouho nemohla usnout. Připadala jsem si jako v přeludu. Ano, to vše byl jen sen, ale někteří lidé takové věci prožívají v reálném životě a to je velmi děsivé.

V jednom z městských supermarketů jsem se rozhodla vedle cenovek rozmístit papírové panáčky s protiválečnými hesly. Nebála jsem se, kuráž mi dodalo to, že dělám něco nutného a že jdu správnou cestou. Podpořila mě kamarádka, která taky chtěla vystřihávat papírové panáčky a nechávat je na rušných místech. Jiný známý mi řekl, že se chovám jako ve školce. Ale tehdy jsem už byla rozhodnutá a nic mě nemohlo zastavit. Tak jsem se pro ten nápad nadchla a vystřihla tolik človíčků, že by jich bylo dost na celou papírovou armádu. Lepila jsem je venku a cítila u toho spíše příjemné chvění a vzrušení, ale ne strach.

Mí rodiče netušili, co dělám a moji blízcí, se kterými se nadále stýkám se mnou buď souhlasí a podporují mě, nebo se jen usmívají. Ale v duchu doufám, že jsou na mě hrdí.

Rodiče válku podporují. Sledují pouze televizi. I když se snažím, je těžké je o něčem přesvědčit. Každý rozhovor o politice u nás začíná mírně, ale potom začneme mluvit zvýšeným

tónem a nakonec se se svými názory rozcházíme. Žádný prorok není vítán ve své zemi. Mám pocit, že ve své misi šířit pravdu selhávám, ale nevěším hlavu a snažím se i nadále.

V první dny války jsem chtěla z Ruska odjet. Byla pro mě strašná ostuda žít v agresorské zemi. Teď už chápu, že odjezdem se toho moc nezmění. Cítila bych to samé, co i teď v Rusku. Mám chuť odejít, ale zatím se nechystám. Přála bych si říct, že se nebojím, ale zjevně nemůžu oklamat samu sebe.

Jsem člověk, který při každé příležitosti panikaří a dělá si starosti. První soud za „diskreditaci armády" pro mě byl velmi těžký. Už jsem chtěla vystoupit veřejně před Nejvyšším soudem Čuvašska, tak jak to dělá třeba Ilja Jašin[12]. Chtěla jsem zvolit slova, která by se mi mohli zapsat do duše, ale první soudce napsal do usnesení, že prý jsem plně uznala svou vinu a cítím lítost. Vůbec mě neposlouchal. Došla jsem k závěru, že nemá smysl řečnit u druhého soudu.

Nikdo nemůže s jistotou říct, co nás čeká. Chtěla bych vidět svobodnou Ukrajinu, svobodné Rusko, které se musí odrazit ode dna a osvobodit se od všeho temného, co nás táhne dolů a stát se tou zemí, na kterou můžeme být hrdí. Chci, aby byly dodržována všechna práva a svobody občanů, aby zahraniční politika byla zaměřena na spolupráci a abychom navždy zapomněli frázi „Žijeme dobře, jen kdyby nebyla válka." Musíme zapomenout na slovo „válka". Při pohledu na současnou situaci je těžké uvěřit ve šťastnou budoucnost Ruska.

[12] Ilja Jašin je ruský politik, veřejný činitel a jeden z lídrů opozice. Stálý účastník a organizátor pouličních protestů. Dříve vedl Krasnoselskij moskevský městský obvod. V červenci 2022 bylo proti Jašinovi zahájeno trestní řízení za šíření dezinformací o armádě. Důvodem pro zahájení řízení byl Jašinův stream na YouTube, ve kterém komentoval vraždy v Buči. 13. července 2022 byl zatčen Basmanským okresním soudem v Moskvě. Hrozí mu až 10 let odnětí svobody.

2.2. KOMENTÁŘ K PŘEKLADU

2.2.1. PŘEKLADOVÉ TRANSOFRMACE

2.2.1.1. FORMÁLNÍ TRANFORMACE

Transkripce

V průběhu překladu lexikální jednotky výchozího textu dochází k vytvoření jejího zvukového přepisu pomocí písmen cílového jazyka.

Казань → Kazaň

Ляйсан → Lejsan

Юлия Кабуркина → Julia Kaburkina

ВКонтаке → Vkontaktě

Transliterace

Při transliteraci dochází k přepisu lexikální jednotky z jednoho grafického systému do druhého na úrovni grafémů. Jde tedy o přepis slova písmeno po písmenu.

Ирина Ген → Irina Gen

Искандер Ясавеев → Iskander Jasavejev

Иван Коретников → Ivan Koretnikov

Пенза → Penza

Перм → Perm

Чебоксары → Čeboksary

Илья Яшин → Ilja Jašin

Transplantace

Jedná se o přenos lexikální jednotky z jednoho grafického systému do druhého, při čemž původní podoba slova zůstává nezměněna. Tato transformace se používá především při převodu latinky do azbuky, tudíž jsem ji ve vlastním překladu nevyužila.

Kalkování

Kalkování je „vytvoření nového slova nebo ustáleného slovního spojení v cílovém jazyce kopírování struktury lexikální jednotky ve výchozím jazyce, tzn. zaměňováním morfémů (popř. slov ve slovních spojení) jejich ekvivalenty.“ (Machalová, Vysloužilová, 2011, s. 9)

в органах *ФСБ* → Pro *federální bezpečnostní službu*

спецоперация → speciální operace

ООН → OSN

СМИ → média

Změna gramatické kategorie

Změna gramatické kategorie lexikální jednotky při převodu se týká především změny kategorie času, čísla, slovesného vidu, mohou to být však i změny rodu, pádu apod. Tyto změny se v překladech vyskytují přirozeně, jakož to výsledek různých jazykových systémů.

Změna času: … я *выхожу* гулять… →... jsem *šla* …

Změna čísla: Я принимаю эти *риски*… → Přijímám toto *riziko*…

Změna slovesného vidu: …*верится* с трудом. → ...je těžké *uvěřit* …

Změna rodu*: фотограф → fotografka*

Změna pádu: Несколько раз мне снилась *война*… → Několikrát se mi zdálo *o válce...*

Změna slovního druhu

Tato transformace je v překladech velmi častá. Lexikální jednotka výchozího textu je jiného slovního druhu než v textu cílovém. Podle toho, jaký slovní druh je při překladu výsledný se dále vydělují:

Nominalizace	libovolný slovní druh →	podstatné jméno
Adjektivizace		přídavné jméno
Verbalizace		sloveso
Adverbizace		příslovce
Pronominalizace		zájmeno

Nominalizace*: выворачивал → odbočování*

Adjektivizace: *Это шок и безумие → Je to šokující a šílené.*

Verbalizace: *по завоеванию → abychom dobyly*

Adverbizace: *таким образом → takto*

Pronominalizace: *друг на друга → Na sebe*

Multiverbizace

Transformace, při které se jedno slovo překládá slovním spojením dvou nebo více slov.

блицкриг → bleskovou válku

отвернулся → otočil zády

прозомбирован → vymyli mozky

человек→ lidská bytost

в теленовостях → v televizních novinách

Univerbizace

Jedná se o opačnou transformaci multiverbizace. Slovní spojení dvou a více slov je přeloženo jedním slovem.

вероломным образом → zákeřně

в учебном заведении → ve *škole*

выйти на протест → protestovat

в лучшую сторону → k lepšími

взяли в плен → zajali

Změna pořádku slov

Vzhledem k rozdílným systémům jazyků je často zapotřebí změnit pořádek slov ve větě, aby bylo dosaženo plynulejšího textu.

Я хорошо помню 24 февраля. → 24. února si dobře pamatuji.

Ситуацию в Украине ни один адекватный человек поддержать не может. → *Situaci v Ukrajině nemůže podporovat žádný rozumný člověk.*

В Верховном суде Чувашии мне уже хотелось выступить публично, как выступает, например, Илья Яшин. → *Už jsem chtěla vystoupit veřejně před Nejvyšším soudem Čuvašska*, tak jak to dělá třeba Ilja Jašin

Я принимаю эти риски. → *Toto riziko přijímám.*

Změna větného členu

Syntaktické jednotky se v cílovém textu vyskytují v roli jiných větných členů než v textu výchozím.

Сейчас не *мирное* время. → Teď není období *míru*.

В одном из супермаркетов *города* …→ V jednom z *městských* supermarketů…

Дзержинский районный суд *Перми* назначил мне штраф в 30 тысяч рублей …→ Okresní soud *v Permu* mi vyměřil pokutu 30 000 rublů…

Я плакала прямо *во сне*. → Plakala jsem *ze spaní*.

...жить в *стране-агрессоре*. → ...žít v *agresorské* zemi.

Rozdělení/spojení věty

Za účelem plynulosti textu se často složitá souvětí rozdělují na jednodušší, nebo naopak se spojí dvě a více vět a vznikne tak složitější souvětí.

Мой папа родом из Украины. Кроме того, у меня есть родственники по маминой линии, которые в своё время переехали туда жить. →*Můj otec pochází z Ukrajiny, a kromě toho mám i příbuzné z matčiny strany, kteří se tam kdysi přestěhovali.*

23 марта я была на работе. Приехали двое сотрудников ФСБ и предложили мне немедленно проехать с ними. → *23. března jsem byla v práci, když přijeli dva agenti z federální bezpečnostní služby a řekli mi, abych okamžitě jela s nimi.*

Они сказали, чтобы я наняла хорошего адвоката, и пожелали мне удачи. На этом мы расстались. → *Řekli mi, abych si najala dobrého advokáta, popřáli mi úspěch, a tím jsme se rozloučili.*

Если рядом с тобой нет единомышленников, то какой смысл пытаться доносить свою точку зрения другому человеку? У него своё мировоззрение, свои способы получения информации, соответственно, своя позиция по этому вопросу → Jestli člověk vedle sebe nemá lidi stejného smýšlení, tak jaký pak má smysl sdílet svůj názor s jinou osobou, která má svůj světonázor, své způsoby získávání informací a v souladu s tím i svůj postoj k této otázce?

Komprese

Jedná se o zahuštění věty. Syntaktické konstrukce cílového textu jsou jednodušší a kratší než ve výchozím textu.

Я очень эмоционально и болезненно переживаю этот процесс. → Je pro mě emocionální a bolestivá.

Надпись для плаката «Нет Путину, нет войне» возникла у меня в голове сама собой. → Nápis na plakát „Ne Putinovi, ne válce“ mě napadl takřka hned.

Я встала возле магазина «Магнит» в центре города, потому что это самое публичное место, и простояла около часа. → Stála jsem asi hodinu u obchodu s potravinami v centru města.

Одним словом, не стал и не смог врать. → Zkrátka jsem nemohl lhát.

Я убежден, что это не война русских людей, не война наших граждан. → . Jsem přesvědčen, že to není válka ruského lidu.

Dekomprese

Opačný jev komprese, rozvolnění. Překladatel přeloží prostší syntaktické konstrukce výchozího textu složitějšími. V rusko-české překladatelské praxi se tato operace používá nejčastěji při překladu přechodníků a přídavných jmen slovesných.

Общаясь с детьми, я поняла, что они поддерживают войну, вторя мнению родителей. → *Když jsem se s dětmi bavila*, pochopila jsem, že válku podporují, opakují názory rodičů.

Я была глубоко поражена, что большинство людей из моего окружения поддерживает войну, *находясь* при этом в информационном вакууме, не понимая, что на самом деле там происходит. → Byla jsem hluboce zdrcená, že většina lidí z mého okolí podporuje válku, *zatímco jsou* v informačním vakuu a nechápou, co se vlastně děje.

Увидев мой плакат, такие люди, возможно, задумаются и начнут искать информацию, потому что человек просто так с плакатом на улицу не выйдет. → Takoví lidé se možná po tom, *co uvidí* můj plakát, zamyslí a začnou hledat informace, protože člověk jen tak s plakátem na ulici nevyjde.

Трупы возвращаются постоянно, а в республиках вербуют всё больше «контрактников», *привлекая* добровольцев деньгами. → Mrtvoly se neustále vracejí a v republikách verbují stále více rekrutů, *které lákají* penězi

Когда на меня составили протокол о неповиновении полиции, я понимала, *что это арестная статья*, но страха у меня не было. → Když proti mně byla vedena žaloba za neuposlechnutí policie, chápala jsem, *že se jedná o paragraf, za který člověka mohou zavřít do vězení*, ale neměla jsem strach.

Změna gramatického statutu věty

Pasivní konstrukce jsou nahrazeny aktivními konstrukcemi, jednočlenné věty dvoučlennými.

У меня ведь было много записей в социальной сети «ВКонтакте», …→ Přece jen jsem měl mnoho příspěvků na sociální síti „VKontaktě“...

Абсурдная позиция! → To je naprosto absurdní postoj!

В первые же дни войны мне хотелось уехать из России. → V první dny války jsem chtěla z Ruska odjet.

2.2.1.2. SÉMANTICKÉ TRANSFORMACE

Konkretizace

Lexikální jednotka výchozího textu, která má širší význam je převedena lexikální jednotkou, která je svým významem konkrétnější.

Когда я шёл на эту *акцию*, … →Když jsem na ten *protest* šel...

…нам *тяжело*. →Jsme *v těžké situaci.*

Generalizace

Generalizace je opačná transformace konkretizaci, jedná se tedy o převedení lexikální jednotky významově konkrétnější jednotkou významově širší.

В училище олимпийского резерва… → *Ve sportovní škole…*

Пока я отбывал *административный арест*… → Když jsem byl *zadržený*…

…как *выступает*, например, Илья Яшин. → …tak jak to *dělá* třeba Ilja Jašin.

…совершит такой идиотский *поступок* → …provede *něco* tak idiotského.

Diferenciace významu

Nachází-li se ve výchozím textu slovo, které má v cílovém jazyce více možných variant, které se od sebe smyslově liší, překladatel zvolí nejvhodnější variantu.

в управлении → *na ředitelství*

адекватный человек → *rozumný* člověk

документы → *doklady*

задел → *ťukl*

Наступают → *útočí*

Kompenzace ztrát při překladu

Pokud je překladatel nucen v cílovém textu vypustit smyslový prvek lexikální jednotky originálu, může jej nahradit kdekoliv v cílovém textu a přenést tak smyslový prvek na jinou lexikální jednotku.

Вы сходите в « *Третьяковку*» и посмотрите… → Když jdete do Treťjakovské galerie a *kouknete se*…

Antonymický překlad

Výměna lexikální jednotky výchozího textu antonymem (jednotkou opačného významu).

чтобы это оказалось *неправдой*. → aby se ukázalo, že je to *lež.*

законом не карается → *legální*

Explikace

Při explikaci dochází k záměně lexikální jednotky výchozího textu slovním spojením, vysvětlujícím její význam.

Я встала возле *магазина «Магнит»...* → Stála jsem asi hodinu *u obchodu s potravinami*…

…я понимала, что это *арестная статья*, но страха у меня не было. → …chápala jsem, že se jedná o *paragraf, za který člověka mohou zavřít do vězení*, ale neměla jsem strach.

Rozšíření informačního základu

Nachází-li se ve výchozím textu skutečnost, která by mohla být potenciálnímu čitateli cílového textu neznámá, překladatel doplní k dané skutečnosti informace, které čitateli objasní význam daného slova. Nejčastěji se tato transformace využívá při objasňování národních, geografických a historických reálií.

На первый антивоенный пикет *в Туймазах* … → Na první protiválečnou demonstraci *ve městě Tujmazy*…

В 1973 году я закончил *Суриковский институт*. → V roce 1973 jsem absolvoval *Surikovův umělecký institut.*

…как русские били белогвардейцев и немцев… → …jak Rusové porážejí Němce a bělogvardějce, odpůrce bolševické vlády…

Modulace významu

Lexikální jednotka výchozího textu je nahrazena jednotkou, jejíž význam je možné logicky vyvodit z originálu. Používá se nejčastěji ve vztahu příčiny a následku. (Machalová, Vysloužilová, 2011, s. 10)

...не буду поддерживать *человеческие смерти*. → …nikdy nebudu podporovat *zabíjení lidí*.

…стала меня волновать буквально *с самых первых минут* вторжения … → … mě zneklidňuje *od úplného začátku*.

Другой знакомый сказал, *что это «детский сад».* → Jiný známý mi řekl, *že se chovám jako ve školce.*

Celková transformace

Jedná se o změnu vnitřní struktury části čí celé věty, transformace se neuskutečňuje po prvcích, ale komplexně. Nejčastěji je používána při překladu frazeologismů a ustálených slovních spojení. (Vychodilová, 2013, s. 44)

Учителя должны учить их отличать *белое от черного*... → Učitelé by je měli učit poznávat *dobro od zla*...

…но *не опускаю руки* и стараюсь дальше. → …ale *nevěším hlavu* a snažím se i nadále.

2.2.2. PROBLÉMY ŘEŠENÉ V PŘEKLADU

2.2.2.1. POZNÁMKA PŘEKLADATELE POD ČAROU

V překladu jsem se snažila co nejvíce při nutnosti vysvětlení skutečností, které by s největší pravděpodobností nebyly čitateli známé, použít explikaci nebo rozšířit informační základ přímo v překládaném textu. Tímto způsobem jsem se tak snažila dosáhnout plynulosti textu při jeho četbě.

Poznámku překladatele pod čarou jsem v celém textu použila pouze jednou, a to v případě překladu slovního spojení „*pátá kolona*". Pro tento způsob vysvětlení významu jsem se rozhodla vzhledem k tomu, že slovní spojení v překladu vystupuje jako část přímé řeči. Přišlo mi tudíž nevhodné význam objasnit uvnitř této přímé řeči nebo přímou řeč úplně vypustit. Samotné slovní spojení by při objasnění v textu mohlo ztratit svůj pejorativní význam.

Ale jako odpověď jsem jen dostal: „Jsi zrádce", „pátá kolona", „ničitel státu".

2.2.2.2. UŽITÍ PREPOZIC „V" A „NA" VE SPOJISTOSTI S UKRAJINOU

V procesu překladu jsem se potýkala s otázkou, která za posledních 10 let více než kdy jindy rezonuje nejen internetem. Psát „v Ukrajině" nebo „na Ukrajině"? Tato otázka není už dávno čistě lingvistická, ale taktéž politická. Předložka „na" může být vnímána jako diskreditace státní suverenity, Ukrajina by tedy byla vnímána pouze jako území na teritorii

jiného státu. Předložka „v" vyjadřuje přesný opak, tedy Ukrajinu jako svrchovaný, nezávislý stát.

Podle norem českého jazyka je správně varianta „na Ukrajině" dána tradicí a v českých textech se vyskytuje mnohem častěji než alternativa „v Ukrajině", kterou v českých textech lze spatřit spíše ojediněle.

S touto otázkou se samozřejmě nepotýká pouze čeština, ale také další jazyky včetně ruštiny, ve které je frekventovanost použití předložky „v" mnohem větší než v češtině. V samotné ruštině se však podle ruského národního korpusu předložka „na" používá téměř sedmkrát více.

Ve všech šesti textech, které jsem překládala, se vyskytovaly ve vztahu k Ukrajině předložky „v". Díky znalosti četnosti použití tohoto spojení v ruštině a charakteru jednotlivých textů lze říct, že samotní dotazovaní chtěli právě touto předložkou vyjádřit svou podporu Ukrajiny jakož to suverénního státu.

Jsem si vědoma, že pro češtinu by bylo přirozenější použití předložky „na" vzhledem k tradici, jazyk se však neustále vyvíjí. Rozhodla jsem se tedy proto ve svém překladu používat spojení „v Ukrajině" a tím tak respektovat všechny výchozí texty a jejich záměr.

3. ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce byl překlad šesti vybraných textů ze sborníku „Нет войне!“. Celou práci jsem rozdělila do dvou hlavních částí. První úsek obsahuje teoretickou část, ve které jsem se snažila držet logické posloupnosti. Jelikož se tato práce zabývá překladem, nejdříve jsem se věnovala samotnému termínu „překlad“, uvedla jsem obecné vnímání tohoto slova, definice lingvistů Žváčka, Komissarova, Fjodorova a Švejcera, při čemž nesměly chybět tři hlavní kritéria překladu podle B. Grygové. Dále jsem se rozhodla věnovat překladatelskému procesu, kterým překladatel prochází. Pro tuto práci jsem zvolila snad nejznámější pojednání o této tématice, které ve svém „Umění překladu“ uvedl Jiří Levý a následně jsem ještě krátce uvedla přístup Jána Vilikovského a velmi stručně je srovnala. Pokračovala jsem překladatelskými operacemi, které překladatel využívá v průběhu svého překladu, uvedla jsem jaké transformace vyčleňovali Vinaye a Darbelneta a jak tyto operace dělí Komissarov. Pro potřeby své práce jsem se rozhodla použít dělení na formální a sémantické transformace, které ve svých skriptech „Vvedenije v teoriju perevoda dlja rusistov.“ uvádí Zdeňka Vychodilová. Jednotlivé transformace jsem detailněji popsala v druhé části této práce. Jelikož výchozí text obsahoval mnoho přechodníkových konstrukcí, rozhodla jsem se krátce podle Z. Vychodilové uvést možnosti jejich překladu. Dále jsem uznala za vhodné vymezit funkční styl textů, k čemuž jsem využila poznatků a vědomostí nabytých na přednáškách hodin stylistiky a publikace M. Čechové. Jelikož se jednalo o rozhovory, které zorganizoval mediální subjekt, domnívala jsem se, že se jedná o publicistický styl, a proto jsem nejdříve uvedla základní črty a funkce publicistického stylu a jeho lexikální a morfologicko-syntaktické zvláštnosti, poté jsem zvážila charakteristiky textu a došla k závěru, že se skutečně jedná o styl publicistický, který je však na pomezí se stylem prostěsdělovacím.

Druhou, praktickou část práce jsem rozdělila do dvou úseků, v prvním jsem přeložila všech šest textů včetně poznámek pod čarou. Ve druhém úseku uvádím komentář k překladu, který jsem rozčlenila do kategorií překladatelských transformací a problémů řešených v překladu. Všechny překladatelské transformace jsem nejdříve definovala a následně k nim uvedla příklady z překládaného textu, v němž se mi podařilo najít všechny transformace kromě transplantace. V překladu jsem řešila vysvětlení označení „pátá kolona“, které se nacházelo v přímé řeči. Uznala jsem za nevhodné vysvětlit ho přímo do textu explikací či rozšířením informačního základu textu, protože bych tím narušila původní záměr tohoto prvku, proto jsem

se ho rozhodla vysvětlit pod čarou jako poznámku překladatele. Dále jsem se setkala s otázkou, zda užít prepozici „v“ nebo „na“ ve spojitosti s Ukrajinou. Ve výchozím textu všichni dotazovaní používali předložku „v“ i přes to, že v ruském jazyku je mnohem frekventovanější používaní prepozice „na“. Domnívala jsem se tudíž, že „v“ bylo zvoleno ve spojitosti s politickou otázkou, která se k této problematice váže. Nehledě na to, že by pro češtinu bylo přirozenější použít spojení „na Ukrajině“, jsem se rozhodla dát naopak přednost předložce „v“ a tím plně respektovat výchozí text.

Již v úvodu jsem před sebe postavila cíl převést originální text tak, aby působil přirozeně, byl čtivým pro široké spektrum čtenářů a dokázal předat emoce, které výchozí text vyjadřoval. Z důvodu dosažení cíle přeložit text co nejčtivěji pro české čtenáře, jsem se rozhodla v textu překladu vypustit pasáž „*настоящий «русский мир» в правильном понимании этих слов*“, která by mohla být obtížně srozumitelná a zároveň ji nelze adekvátně vysvětlit, jelikož její význam je silně ovlivněn subjektivním chápáním čtenáře. Jak jsem předpokládala, v překladu se vyskytly drobné problémy se správným chápáním některých sémantických celků, se kterými jsem se obrátila na rodilé mluvčí, kteří mi pomohli jejich význam pochopit.

4. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-86642-00-3.

Český národní korpus [online]. b.r. [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: https://www.korpus.cz/

DOBROVA, Mariia. *Публицистический стиль* [Přednáška KSR/7STYL] Univerzita Palackého, Olomouc, 2. 4. 2024.

KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRYGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6.

LEVÝ, Jiří, 2012. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof. ISBN 978-80-87561-15-7.

VILIKOVSKÝ, Ján. *Překlad jako tvorba*. Praha: Ivo Železný, 2002. ISBN 80-237-3670-1.

VYCHODILOVÁ, Zdeňka. *Vvedenije v teoriju perevoda dlja rusistov*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3417-9.

VYSLOUŽILOVÁ, Eva a Milena MACHALOVÁ, 2011. *Cvičebnice překladu pro rusisty: politika, ekonomika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2854-3.

ŽVÁČEK, Dušan. *Kapitoly z teorie překladu I: (odborný překlad)*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-7067-489-x.

КОМИССАРОВ, Вилен Наумович. *Современное переводоведение*. 2-е изд. Москва: Р. Валент, 2011. ISBN 978-5-93439-312-1.

КОМИССАРОВ, Вилен Наумович. *Теория перевода (лингвистические аспекты)*. 1-е изд. Москва: Высшая школа, 1990. ISBN 5-06-001057-0.

МЕЩЕРЯКОВ, Вадим, Алсу Курмаш КУРМАШ а Регина ХИСАМОВА, ed., 2022. *Нет войне: 40 историй россиян, выступающих против вторжения в Украину* [online]. 1-е изд. Idel.Реалии [cit. 2024-04-26]. ISBN 978-1-948784-05-4. Dostupné z: https://docs.rferl.org/ru-BA/2022/11/14/00240000-0aff-0242-2bf9-08dac629062a.pdf

Национальный корпус русского языка [online]. c2003-2024 [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: https://ruscorpora.ru/

"Нет войне": вышла книга "Idel.Реалии" о жителях Поволжья, выступающих против российского вторжения в Украину. *Idel.Реалли* [online]. c2024 [cit. 2024-04-07]. Dostupné z: https://www.idelreal.org/a/32132957.html

5. РЕЗЮМЕ

Данная бакалаврская работа посвящена комментированному переводу шести текстов из русского сборника «Нет войне!», опубликованного онлайн изданием Радио Свобода «Idel.реалии». Сборник состоит из 40 рассказов жителей Поволжья, которые публично выступили против российского вторжения в Украину и впоследствии подверглись репрессиям за свою позицию. Основная цель работы – перевести оригинальные тексты как можно более естественно и читабельно для широкого круга читателей, сохранив при этом эмоциональные подтексты, заложенные в оригинале.

Работа была разделена на две основные части. В первой, теоретической части рассматриваются различные подходы лингвистов к переводу, в том числе определения Д. Жвачка, В. Н. Комиссарова, А. В. Федорова и А. Д. Швейцера и также обсуждаются трёх основных критерий перевода по Б. Грыговой. Работа также разбирает процесс перевода с точки зрения И. Левого и пользуется его монографией «Искусство перевода» и очень кратко сравнивается с процессом перевода по Яну Виликовскому. Исследуют операции перевода, включая преобразования Жана-Поле Вине и Жана Дарбельнет и разделение преобразований по Комиссарову. Для необходимостей бакалаврской работы мы выбрали деление на формальные и семантические трансформации, представленные в учебных текстах З. Выходиловой «Введение в теорию перевода для русистов». Определения переводческих трансформаций вместе с примерами из переведенного текста можно найти во второй части работы. Поскольку оригинальный текст содержит множество деепричастных и причастных конструкций, в тексте кратко описаны возможности их перевода. В данном отделе представлены также публицистический стиль, его основные лексические и грамматические черты и характеристика исходного текста, определяющая его функциональный стиль. Текст оказался на границе между публицистическим и разговорным стилями.

Во второй, практической части были все тексты переведены на чешский язык с особым вниманием к сохранению их семантической функции. Затем тексты подвергнуты комментированию, в котором основное внимание уделялось переводческим трансформациям. В текстах обнаружены все семантические и формальные трансформации, за исключением трансплантации, которая обычно не происходит при переводе с русского на чешский язык. В этом разделе также перечислены вопросы, которые были затронуты при переводе. В переводе возник вопрос, как объяснить обозначение «пятая колонна», встречающееся в прямой речи. Мы посчитали нецелесообразным объяснять это непосредственно в тексте, эксплицируя или расширяя информационную базу текста, так как это подорвало бы первоначальный замысел данного элемента, поэтому мы решили объяснить это в сноске, как примечание переводчика. При переводе мы столкнулись с вопросом, использовать ли предлог «в» или «на» в отношении с Украиной. По причинам, изложенным в работе мы решили сохранить предлог оригинального текста и в переводе использовали связь «в Украине».

6. PŘÍLOHA

Ирина Ген

преподавательница английского языка, 45 лет

Пенза, Пензенская область

Интервью записано в апреле 2022 года

24. февраля мы вероломным образом нарушили территориальный суверенитет Украины и начали блицкриг по завоеванию всех
украинских земель. Это шок и безумие. Ситуация, которая сейчас происходит в Украине, стала меня волновать буквально с самых первых минут вторжения. Я очень эмоционально и болезненно переживаю этот процесс. Мой папа родом из Украины. Кроме того, у меня есть родственники по маминой линии, которые в своё время переехали туда жить.

В училище олимпийского резерва, где я работала, многие дети стали интересоваться, почему мы превратились в страну-изгоя, почему весь мир от нас отвернулся. Я стала им объяснять, в чём кроются причины. В нашей стране преобладающее число населения всё-таки не владеет той информацией, которая распространяется в международных СМИ. Общаясь с детьми, я поняла, что они поддерживают войну, вторя мнению родителей. Я была глубоко поражена, что большинство людей из моего окружения поддерживает войну, находясь при этом в информационном вакууме, не понимая, что на самом деле там происходит.

Кто-то из детей в разговоре с родителями, видимо, упомянул, что у преподавателя по английскому языку совершенно другая точка зрения по поводу событий в Украине. У одного из учеников родитель работает в органах ФСБ. Я думаю, посыл сделать аудиозапись моих высказываний исходил именно от него, чтобы потом «слить» её в правоохранительные органы. Таким образом, мы сейчас пришли к доносам.

Почему-то именно эта ситуация, сложившаяся в мире по поводу Украины, оказалась очень болезненной для нашего общества, породив страх проиграть эту

ужасную, чудовищную и несправедливую войну. Какой-то имперский территориальный ген доминирует в головах большинства людей, и они не понимают, что на самом деле за этим стоит, для чего мы это делаем, зачем нам это надо.

Наверное, восьмиклассники — это не та публика, с которой нужно вести такой разговор, но они тоже участники информационного процесса, который складывается вокруг нас. Я попыталась донести до них другую точку зрения и не жалею об этом. Единственная проблема в том, что я всё равно не достучалась до умов наших школьников.

23 марта я была на работе. Приехали двое сотрудников ФСБ и предложили мне немедленно проехать с ними. В Управлении ФСБ по Пензенской области мне сказали, что у них есть запись, на которой я 18 марта разговариваю с восьмиклассниками на различные запрещённые сейчас темы. Затем мне пояснили, что против меня будет возбуждено уголовное дело в связи с тем, что в своём разговоре с детьми я распространила «фейки» о Вооружённых Силах Российской Федерации[1], а именно — затронула тему бомбёжки роддома в Мариуполе[2]. После этого меня отпустили. 28 марта мне позвонил сотрудник ФСБ и пригласил проехать с ним в Следственный комитет. В этот же день в отношении меня возбудили уголовное дело за «распространение фейков» о Вооружённых Силах. Это показательная публичная порка, показательный публичный процесс, для того чтобы запугать наше общество ещё больше. И мне очень страшно.

1 апреля я уволилась из училища олимпийского резерва. Не потому, что меня попросили, это было моё спонтанное эмоциональное решение. Не очень приятно продолжать работать в учебном заведении, где с тобой произошла такая неприятная история.

---

[1] 4 марта Государственная Дума России ввела ответственность за распро- странение «заведомо ложной информации о деятельности Вооруженных сил РФ» и «дискредитацию использования российских войск». Наказа- ние — от крупных штрафов до лишения свободы на 15 лет.

[2] 9 марта 2022 года были нанесены авиаудары по роддому в г. Мариуполь, в результате которых погибли несколько человек. 29 июня Управление Верховного комиссара ООН по правам человека подтвердило, что удары нанесла российская авиация. Власти России отрицают свою причастность к этому случаю.

Директор и заведующий учебной частью отнеслись ко мне с пониманием, добротой и теплотой. Они сказали, чтобы я наняла хорошего адвоката, и пожелали мне удачи. На этом мы расстались.

Мои родители за меня очень переживают, они мои единственные близкие люди. При этом я не могу сказать, что папа разделяет мою точку зрения по поводу Украины, но он очень поддерживает меня. Из моего. окружения — как близкого, так и далекого — с моей позицией по этой ситуации не солидарен практически никто. С моими друзьями и знакомыми мы пришли к пониманию, что, если у нас расходятся точки зрения по теме Украины, мы вообще не поднимаем эту тему, иначе сразу начинаем ругаться. Если рядом с тобой нет единомышленников, то какой смысл пытаться доносить свою точку зрения другому человеку? У него своё мировоззрение, свои способы получения информации, соответственно, своя позиция по этому вопросу. Насколько же народ прозомбирован пропагандой, напичкан этими лживыми «источниками информации»! Возможно, будущее их всё-таки надоумит и позволит по-другому посмотреть на нынешние события. Однако в данный момент большая часть населения требует абсолютной победы над Украиной, и это ужасно. Страшно осознавать, что русские поддерживают войну.

Сейчас я частно преподаю английский язык, занимаюсь репетиторством и пока не планирую устраиваться на работу. Мне нужно понять, каков будет мой приговор[3].

[3] В начале августа 2022 года суд приговорил Ирину Ген к пяти годам колонии условно. Суд установил, что, «испытывая стойкую неприязнь к президенту России, она во время проведения урока сообщила ученикам недостоверную информацию о том, что Вооружённые Силы РФ захватывают территории других государств, начали в 2014 году войну в Луганской Народной Республике и Донецкой Народной Республике; разбомбили роддом в Мариуполе; планировали свергнуть президента Украины; находясь на территории Украины, сбили самолёт иностранного государства — Boeing 777, принадлежащий Малайзии; занимаются присоединением и захватом чужих и расширением своих территорий».

Искандер Ясавеев

социолог, 50 лет

Казань, Республика Татарстан

Интервью записано в марте 2022 года

Ночь в отделе полиции[4] с 27 по 28 февраля была первой относительно спокойной ночью, потому что предыдущие дни и ночи были ужасными. Мы следили за новостями и понимали, что сбывается самое страшное. Оторваться от этих новостей было невозможно, как и повлиять на происходящее.

Что оставалось делать? Только сказать, что я против — и быть наказанным. Когда я шёл на эту акцию, я понимал, что дело закончится арестом. Наша ситуация несопоставима с тем, что происходит в Украине. Даже спецприёмник — это просто детский сад. В той реальности — война, и с ней ничего нельзя сравнить. Ощущение внутреннего разлома будет продолжаться, и я не знаю, когда оно закончится. Может быть, никогда в ближайшей перспективе.

Я вышел из спецприёмника 4 марта и, можно сказать, оказался в дурдоме, попал в другую страну. Всё стало ещё кошмарнее. Единственный, с кем я обсуждал войну в Украине, стал безоговорочно уважаемый человек, кристально интеллигентный врач. Его арестовали за то, что он уехал с места дорожно-транспортного происшествия. Он, по его словам, не заметил, что слегка задел чужую машину, когда выворачивал. Его арестовали 28 февраля.

Он, как и я, ужасался происходящему, говорил, что в России 98% инструментов и расходных материалов — импортные, и он не знает, как дальше лечить людей, что для этого использовать. Это пример обычного человека, не политизированного, — но его оценки происходящего очень близки моим. Он говорил, что не видит будущего в этой стране, а детям надо отсюда уезжать. Понимаете, такого рода оценки идут из уст максимально далекого от политики человека. Он говорил: «Я тоже хочу выйти на протест». Но по его реакции я понимал, что он, конечно, боится. Это очень показательный пример.

---

[4] 27 февраля Искандера Ясавеева задержали за пикет с плакатом «Это война, а не “спецоперация”. Нет войне»; 28 февраля суд арестовал его на 5 суток.

Во-первых, он думает о перспективе для детей, во-вторых, о том, как ему после этого работать и что он будет делать как специалист. Мир идёт вперёд, а мы в итоге будем откатываться назад просто потому, что у страны не будет доступа к технологиям, придётся использовать какие-то эрзацы.

Знаете, я не психолог, но мне кажется, у людей нарастает какое-то внутреннее напряжение. Они понимают, что им врут, что это пропаганда, но хотят и дальше обманываться. Так проще, так легче унять внутреннюю тревогу. Полицейские в общении со мной слово в слово воспроизводили те клише, которые мы слышим постоянно: «Где вы были восемь лет?» Эту тему мы обсуждали с полицейскими два дня, пока нас возили из отдела в отдел и на суд. Я им объяснял, что ещё в 2014 году мы с Эльвирой Дмитриевой[5] организовывали пикет против войны в Украине. Вот и ответ на вопрос, где мы были восемь лет: мы точно так же протестовали против войны. Тогда ещё можно было выходить на пикеты; Эльвира его согласовала с мэрией Казани. Я отвечал полицейским, что Россия восемь лет поддерживала этот конфликт. Кто поставлял людей, боеприпасы, из какого оружия велись обстрелы? Стреляли с обеих сторон.

Второй аргумент полицейских: «Эта война для того, чтобы предотвратить войну против России, войну с НАТО и даже ядерную войну». Мол, другого выхода нет, и поэтому в Украине ведутся боевые действия. То есть мы «воюем, чтобы не было войны». Абсурдная позиция! Я напомню: в СССР, пока шла война в Афганистане, на уровне бытовых разговоров обсуждалось, что якобы Советский Союз буквально на несколько часов опередил американцев в Афганистане. Мол, не было бы ввода наших войск, страну бы заняли солдаты США, и мы бы получили у наших границ плацдарм для нападения на СССР. Очень знакомая логика. В принципе, ничего не меняется. Я думаю, это была вполне осознанно сделанная идеологическая заготовка, повторявшая ту, что распространялась ещё в Советском Союзе.

Как долго это продлится? Я бы сказал — столько, сколько люди смогут обманывать сами себя. Информации всё-таки много, есть и достоверные данные о потерях.

---

[5] Бывший руководитель Штаба Алексея Навального в Казани. 26 октября 2019 года скончалась после продолжительной болезни.

Думаю, люди начнут задумываться, что из себя представляет эта война. В Афганистане, я напомню, за всё время её продолжения погибли 13 тысяч наших солдат. На мой взгляд, очень важно говорить о потерях. Именно это может способствовать отрезвлению.

Пока я отбывал административный арест, информация о происходящем в мире до меня практически не доходила, за исключением коротких реплик полицейских. Они говорили: «Наступают» или «Наступаем». Немного больше информации я получал от адвоката, он приходил ко мне в спецприёмник и в общих чертах рассказывал новости. Насколько я понимаю, число потерь с обеих сторон измеряется уже тысячами, что ужасно.

Перед самой войной я видел данные опроса негосударственной исследовательской организации « Лева- да-центр». В нём примерно половина опрошенных призналась, что война их «очень сильно пугает». Примерночетверть сообщила, что «не очень пугает», а оставшаяся часть ответила: «Нет, не пугает». Но война, очевидно, страшна для граждан, и они относятся к ней отрицательно. Конечно, часть общества поддерживает происходящее, я сужу даже по полицейским. Те, кто высказы-ваются, высказываются за войну. Раскол общества есть, но я предполагаю, что отрезвление будет достаточно быстрым. Я всё же думаю, что это продлится максимум несколько недель. Значительная часть россиян начнёт сопоставлять своё положение с тем, что сообщаютв новостях. Понимание, что это враньё и пропаганда, должно наступить.

Ляйсан Султангареева

сотрудница сферы общественного питания, 24 года

Туймазы, Республика Башкортостан

Интервью записано в мае 2022 года

Война — это ужас. Когда в одном из Telegram-каналов я прочитала сообщение, что Путин объявил военную спецоперацию, я сначала не поверила. Я посмотрела множество выпусков новостей, прежде чем приняла эту информацию. Мне было тяжело. Я не понимала, как в наше время возможна война. Наша страна от этого, вероятно, уже никогда не отмоется. Это война не от имени россиян. Большая их часть, я убеждена, войны не хотела. Для этой войны нет никаких оправданий — это чисто имперские амбиции нашего президента. Эта война нужна только ему.

Надпись для плаката «Нет Путину, нет войне» возникла у меня в голове сама собой. «Нет Путину» — потому что именно он развязал эту войну. Я встала возле магазина «Магнит» в центре города, потому что это самое публичное место, и простояла около часа. Всё прошло спокойно, никто из полицейских ко мне не подходил.

2 марта я снова вышла с таким же плакатом. На этот раз я простояла минут сорок, после чего ко мне подошли сотрудники полиции. Я отказалась показать им документы, потому что ничего не нарушала — я стояла в пикете, выражая свою позицию как гражданин Российской Федерации. Полицейские с кем-то долго созванивались и в итоге решили силой вчетвером отнести меня в машину. Из отделения полиции меня зачем-то повезли в наркологию, а оттуда — в изолятор временного содержания[6], где я провела ночь. На следующий день состоялся суд, меня признали виновной в «неповиновении полицейским» и оштрафовали на три тысячи рублей.

[6] Изолятор временного содержания (ИВС) — место заключения, предназначенное для временного содержания лиц, задержанных по подозрению в совершении преступления.

В третий раз я выходила на пикет в Уфе с плакатом «Война — это смерть и нищета». Тогда меня не задержали. А вот в четвёртый раз, когда я вышла с плакатом «Свободу России, мир Украине», меня задержали и составили протоколы сразу за два пикета по статьео «дискредитации армии». По одному протоколу ужесостоялся суд — меня оштрафовали на 35 тысяч рублей[7].

Я выходила, потому что не могу молчать, не могу просто смотреть на это со стороны. Это тяжело. Я не знаю ни одного человека в Туймазах, который бы открыто выступал против войны, проводил акции. Но тогда я не боялась, потому что уголовная ответственность за антивоенную позицию ещё не была введена. Когда на меня составили протокол о неповиновении полиции, я понимала, что это арестная статья[8], но страхау меня не было.

Уже потом, когда начали задерживать по новой «антивоенной» статье, страх появился. Но на первом месте у меня было желание выйти и высказать свою позицию.Конечно, я боюсь сесть в тюрьму и буду стараться, чтобы этого не произошло. Но психологически я к этому готова. Хотя, конечно, я понимаю, что полностью приготовиться к тюрьме нельзя: это перевернёт и мою жизнь,и жизнь моих родных, но, наверное, жить по-другому уже нельзя. Я принимаю эти риски. Решать, уезжать из страны или нет, я буду только в случае реальной угрозымоей жизни или свободе.

Выходить на пикеты в Уфе и в Туймазах — большаяразница. В Уфе это делать проще. Во-первых, меньше вероятность встретить знакомых — например, знакомых мамы. Во-вторых, в Уфе ты получаешь больше поддержки. Я верю, что акции могут поменять мышление людей. Кто-то, может, вообще не смотрит новости, кто-то смотрит только пропагандистские каналы. Увидев мой плакат, такие люди, возможно, задумаются и начнут искать информацию, потому что человек просто так с плакатом на улицу не выйдет.

---

[7] Туймазинский межрайонный суд Башкортостана оштрафовал Султангарееву на 30 тысяч рублей по статье о «дискредитации армии» за антивоенный пикет, который она провела 11 апреля. Также ее оштрафовали на 35 тысяч рублей за второй пикет, прошедший 25 апреля.

[8] Статья 19.3 Кодекса РФ об административных правонарушениях («Неповиновение законному распоряжению сотрудника полиции») предусматривает наказание в виде административного штрафа в размере от двух до четырёх тысяч рублей, либо административный арест на срок до 15 суток, либо обязательные работы на срок от 40 до 120 часов.

Я считаю, что каждый человек сегодня может разговаривать со своими родственниками и рассказывать им правду. Это сложно, я понимаю: лично у меня ушло много сил, чтобы переубедить свою бабушку. Но это важно. Открывать глаза людям, разговаривая с ними, —это пока безопасно и законом не карается.

Иван Коретников

художник, 83 года

Пермь, Пермский край

Интервью записано в мае 2022 года

В 1973 году я закончил Суриковский институт. С самого начала своего творческого пути я уяснил, что история нашей страны в советское время пережила сложнейшие периоды, гражданские войны. Время было бурное и неспокойное, а в живописи это никак не отражено. Вы сходите в «Третьяковку» и посмотрите — одна похвальба: как русские били белогвардейцев и немцев да какой хороший социалистический строй. В искусстве не осталось истории. Я для себя решил: если хочу, чтобы мои работы не ушли в помойное ведро, надо показывать то, что есть на самом деле, отражать реальные события, которые происходили в перестройку, при Ельцине, при Путине. Одним словом, нестал и не смог врать.

Я хорошо помню 24 февраля. Это было как гром среди ясного неба. Я никогда не думал, что наш президент совершит такой идиотский поступок. Я никакне ожидал, что мне придётся пережить столько войн. Только при Путине их было несколько: вторая чеченская, грузинская и война с Украиной. Это самая настоящая война, а никакая не «спецоперация».

Каждый день я слежу за событиями в Украине. И потом, у меня жена — украинка, она вообще очень болеетза Украину. Я боюсь: моему внуку 17 лет, через год егозаберут в армию. И куда его пошлют служить? Сейчас не мирное время. Их наверняка на Донбасс отправят, в Херсон, а то и под Киев. Эта война носит искусственный характер, потому что у нас нет никаких причин воевать. Никаких!

Ну, рассыпалась Российская империя — значит, так случилось. Рассыпалась же Чехословакия, и от этого люди не бросаются друг на друга, а тут и ракеты, и танки получай…

6 апреля я вышел на одиночный пикет. На плакатея написал такой вопрос: «Махонин[9], сколько похоронок пришло в наш край?» Махонин — это наш губернатор. Второй текст — с обращением к нему же: «Махонин, сколько пермских солдат лежат в могилах?» Третий плакат — «Русские льют русскую кровь». Как вы заметили,конкретно против войны у меня вообще не было призыва. На плакатах не было суждений о правильности или неправильности войны. Я решил выйти на пикет, потому что это было в моих силах. Я убежден, что это не война русских людей, не война наших граждан. Эту войну ведет наше правительство, наша верхушка, которая находится сейчас у власти.

Я даже в пикете не стоял, только шёл на него, к памятнику нашего знаменитого земляка Александра Попова, который изобрел радио. Но мне не дали дойти: полиция уже стояла у монумента. И тогда я развернул плакат. Не прошло и тридцати секунд, как ко мне подошли и задержали, отвезли в полицию… Я не думал, что так будет, что дойдёт до суда.

В полиции мне ничего не говорили. Раньше ещё пытались агитировать и вразумлять, но я ведь человек ужестарый, что с меня взять. Я понял, что полиция опирается не на закон, а исключительно на указания начальников и власти. Никого не волнует, что я — один из тех людей, которые помнят, что такое война. Я говорю прямо: идёт самая настоящая война. А они боятся даже этослово произнести. Ну, зачем нам воевать? Воевать нельзя!

Дзержинский районный суд Перми назначил мне штраф в 30 тысяч рублей, а я в месяц и пенсии стольконе получаю! В краевом суде этот штраф оставили в силе, то есть мне нужно его оплатить. Ребята решили собратьденьги на оплату штрафа — и, оказывается, уже перевели мне 61 тысячу рублей. Ещё и на оплату штрафов другим хватит.

---

9 Дмитрий Махонин — губернатор Пермского края с 2020 года.

Путин наступил на самое больное место русских людей — это война. Россия этого ему не простит, поэтомупрезидент России и боится этого слова. Ситуация такова, что если победит Украина, то Путин падёт.

Наиль Загидуллин

учитель физики и информатики,52 года

село Стерлибашево, Республика Башкортостан

Интервью записано в июне 2022 года

Перемены коснулись каждого человека, но некоторые люди просто не хотят это признавать. Мои взгляды не изменились — я как был против происходящего в Украине, так и остался. Я по-прежнему считаю это вторжением в чужое государство и говорю, что гибель людей с обеих сторон должна прекратиться. Человеческая жизнь драгоценна. Я убеждён, что человек не должен убивать, какие бы причины для этого ниприводились, какие бы цели ни ставились. Это закон человечества, это то качество, которое делает человекачеловеком. Я написал об этом в своих социальных сетях сразу после начала событий и пишу до сих пор. На школьных собраниях я говорил, что мы не должны обманывать детей. Учителя должны учить их отличатьбелое от черного, учителя не могут поощрять убийства: это против нашей природы. Я говорил, что это — против нас самих. Мне неинтересно, что думают людио моей позиции или обо мне. Я знаю, что я прав и никогда не буду поддерживать человеческие смерти.

Ситуацию в Украине ни один адекватный человекподдержать не может. Но даже если он против, то молчит, потому что боится — включается инстинкт самосохранения. Коллеги знают мою позицию, и я благодаренколлективу, в котором работаю: у нас есть принцип, чтокаждый имеет право на своё мнение. Как человеку думать — личное дело каждого. Я с пониманием отношуськ тем, кто поддерживает происходящее в Украине, у нихможет быть своя точка зрения. Человек может быть обманут, а кто-то искренне верит СМИ.

Правда, есть и те, кто говорит грязно, кто давит, издевается. Когда я понял, что

мой старый друг — «ват- ник»[10], то попытался с ним поговорить. Но в ответ услышал: «Ты — предатель», «пятая колонна», «разрушитель государства». Это неприятно. Я отношусь к нему какк жертве пропаганды. Моя жена согласна с моим мнением, она тоже учитель, но как женщина старается защитить меня: «Молчи, не говори, не пиши, нам тяжело.Как мы будем жить, если останемся без работы?» Я её понимаю, но правда дороже. Власть отравляет людей страхом, потому что запуганным народом управлять легко.

Настали тяжёлые времена. Я не думал, что когда-нибудь увижу, как авторитетные учителя будут бояться говорить. Никогда не представлял себе, что ученикибудут писать жалобы на своих учителей. Преподаватели оказались в тяжёлом положении, их превратили в солдат на службе у власти, обязали говорить, что зло — этохорошо. Ученики, к счастью, не глупы, они всё знаюти понимают. Например, во время уроков о «спецоперации» ученики слушали музыку в наушниках или занимались своими делами. Некоторые дети интересуютсяи задают вопросы, но при разговоре с ними нужно быть внимательными, они могут записать ответ на диктофон.Есть ребята, которые близки мне по взглядам, им я всё объясню, если они просят. Страшно, что дети абсолютно теряют доверие к старшему поколению, но они должнывидеть, что есть взрослые люди с другим мнением.

Анонимы мне пишут: «И такие “учителя” учат наших детей! Позор! Почему на его записи в сети не обращаютвнимания прокуратура, полиция?» Есть и те, кто жалуется. Вышли ведь законы о «фейках» и о «дискредитации армии», и теперь каждый имеет это в виду, комментируякакие-либо события. Власть таким образом запугивает людей, натравливает их друг на друга. Есть и те, кому не нравится, что я слишком активен. Ко мне подходил следователь из полиции — мой бывший ученик. «Наиль абый, извините, но, когда приходит жалоба, мы должны её проверить», — пояснил он. Я воспринял это спокойно.Мы поговорили, я ответил на его вопросы. У меня ведь было много записей в социальной сети «ВКонтакте»,и на это обратили внимание. То есть мои старания не прошли зря.

---

[10] «Ватник» — политически окрашенное прозвище людей, поддерживающих современный политический режим в России. Происходит от общего предпо-ложения о том, что ватник является исконно русским предметом одежды.

Впоследствии мне сообщили, что оснований для возбуждения уголовного дела нет. Какое же преступление я совершил? Я знаю законы, не даю информации о войсках, а лишь выражаю своё отношение к этим событиям, рассказываю, как сам их переживаю, публикую мнения разных известных личностей.

Каждый день я задаю себе вопрос: «Для чего мне это нужно? Почему другие живут спокойно, а я нет?» Но я с такой жизнью не согласен, мне не нужен телевизор, я ищу другую информацию, копаюсь в ней, нахожуи читаю закрытые независимые медиа. Мне важно оставаться человеком. Я не знаю, куда деваться от стыда за себя, боюсь прозвища «трус». Со стороны кажется, что я, как муха, бьюсь снаружи в окно. Пускай так: это моя личная борьба. Если я смогу изменить мнение нескольких людей, спасти кого-то от отъезда на войну в Украину, то мои усилия окупятся. Меня читают, но люди даже не ставят «лайки», чтобы показать своё согласие или одобрение. Это и есть страх.

Я тоже боюсь, но каждый день спрашиваю себя: «Кто ты? Человек или дрожащее существо?» Меня пугает возвращение таких понятий, как «аноним», «донос», «клевета». Мы ведь помним сталинское время как страшный период, миллионы людей были отправлены в тюрьму, расстреляны и убиты за чтение намаза, кражу зернаили знание иностранных языков. Во многих семьях произошли трагедии; мы знаем, что люди боялись дажеразговаривать друг с другом. Сейчас ситуация похожа на сталинские времена, просто немного изменились формулировки. Как мы пришли к тому, что человекасо своим мнением называют «иностранным агентом»?[11] Как мы вернулись в это время? Вот это меня пугает. Длянас история, ошибки, жертвы — это чушь, мы не умеем учиться.

Каждый день я смотрю на статистику потерь среди российских солдат, и волосы встают дыбом. Не хочетсятерять присутствие духа, но реальность сурова. Трупы возвращаются постоянно, а в республиках вербуют всё больше «контрактников», привлекая добровольцев деньгами.

[11] «Иностранный агент» — это статус, присваиваемый в России лицам, СМИ и организациям, которые, по мнению властей, получают иностранную фи- нансовую поддержку или находятся «под иностранным влиянием». Официально этот статус появился в 2012 году. С конца 2021 года в реестр «иностранных агентов» в России начали включать и физических лиц — журналистов, активистов, учёных, писателей и т.д. ЕСПЧ признал закон об «иноагентах» нарушающим права человека.

Как бы мы ни старались улучшить свою жизнь, экономическая ситуация в Башкортостане плачевна. В каждом ауле республики, почти в каждом доме, каким бы влиятельным человеком ни был глава семейства, его сыновья либо едут в Сибирь на заработки, либо в Татарстан на стройку. Хозяйством руководят женщины. Поселиться в Сибири — тоже тысяча хлопот. Поэтому так много людей задумываются об армии, о заработке денег на службе. Сейчас обещают 200 тысяч рублей, для жителя деревни это большие деньги. Причина — в бедности, мы все действительно очень бедны. Жизнь кажется обеспеченной только потому, что у нас есть свой огород и домашнее хозяйство. Превращение армии в социальный лифт — это трагедия.

Я не виню тех, кто уехал из России. Человек сам решает, как ему устроить свою жизнь. Можно понять тех, кто уехал от страха: если кому-то угрожают уголовным делом, нужно признать, что есть риск попасть в тюрьму. У каждого своя причина: кто-то просто ищет спокойной и обеспеченной жизни. Никто не имеет права их обвинять. Я не думаю, что все уехали, а мы остались одни. Я не один. Я надеюсь, будут изменения в лучшую сторону, и смерти прекратятся.

Юлия Кабуркина

фотограф, 35 лет

Чебоксары, Республика Чувашия

Интервью записано в июне 2022 года

24 февраля мы с другом пили кофе и обсуждали новости. Этим утром у нас была одна тема — война. Я сначала не поверила, что такое возможно, ведь многие говорили, что этого точно не случится, а тут в теленовостях с утра взрывы. Хотелось кричать в голос, хотелось что-то сделать, чтобы это оказалось неправдой. У нас в Украине друзья и знакомые, они нам почти родные — и вообще, Украина всегда была мне как родная. Я не хочу привыкать к войне. Это самая больная для меня тема.

Несколько раз мне снилась война, и я просыпалась с мокрыми от слёз глазами. Я плакала прямо во сне. Первый сон: ранним утром я выхожу гулять с собакой и

вместо обычных городских пейзажей вижу сожжённые дома и машины. Я шла по безлюдному городу, и мне было очень страшно. Второй сон: меня и ещё одну девушку взяли в плен, а до этого мы убегали в темноте отлюдей в военной форме. За нами бежали преследователи, а потом я проснулась и долго не могла уснуть. Мне казалось, я словно в мираже. Да, мне всё это снилось,а ведь некоторые люди переживают такие вещи на самом деле, в реальной жизни. И это очень страшно.

Я решила в одном из супермаркетов города рядомс ценниками разместить бумажных человечков с антивоенными лозунгами. Страха у меня не было. Был кураж от того, что я делаю что-то нужное, иду верным путём. Меня поддержала подруга — она тоже хотела вырезать бумажных человечков и оставлять их в людных местах. Другой знакомый сказал, что это «детский сад». Но тогда я уже приняла решение, и меня было не остановить. Я так загорелась идеей и вырезала столько человечков, что их хватило бы на целый бумажный митинг. Я клеила их на улице и ощущала скорее приятныйтрепет и волнение, но не страх.

Родители не были в курсе того, что я делаю, а те близкие, с которыми я продолжаю общаться, либо согласнысо мной и поддерживают, либо просто улыбаются. Но в душе, я надеюсь, они мною гордятся.

Мои родители как раз поддерживают войну. Онисмотрят телевизор и больше ничего. Их сложно в чём-то переубедить, хотя я стараюсь. Любой разговор о политике у нас начинается мягко, но потом мы начинаем говорить на повышенных тонах — и в результате просто расходимся со своим мнением. Нет пророков в своём отечестве. Чувствую, я проваливаю миссию донести правду, но не опускаю руки и стараюсь дальше.

В первые же дни войны мне хотелось уехать из России. Было ужасно стыдно жить в стране-агрессоре. Сейчас я понимаю, что отъезд мало что поменяет. Я буду чувствовать то же, что и сейчас в России. Вродебы и хочется уехать, но пока я не собираюсь. Хотелось бы сказать, что мне не страшно, но, видимо, себя не обманешь.

Я человек, который паникует и волнуется по любомуслучаю. И первый суд по делу о «дискредитации армии» дался мне очень тяжело. В Верховном суде Чувашии мне уже хотелось выступить публично, как выступает, например,

Илья Яшин[12]. Хотелось подобрать слова, которые могли бы запасть в душу, но первый судья написалв решении, что я якобы полностью признала вину и раскаялась. Он меня совсем не слушал. Я пришла к выводу,что распинаться и на втором суде смысла мало.

Никто точно не скажет, что нас ожидает. Хотелось бы увидеть свободную Украину, свободную Россию и настоящий «русский мир» в правильном понимании этих слов. Россия должна оттолкнуться от дна, потеряв всё мрачное, что тянет нас вниз. Стать той страной, которой можно гордиться. Я хочу, чтобы соблюдались все права и свободы граждан, чтобы внешняя политика была направлена на сотрудничество, чтобы мы навсегда забылифразу «Хорошо же живём, лишь бы не было войны». Мы должны забыть слово «война». Глядя на сегодняшнюю ситуацию, можно сказать, что в счастливое будущее России верится с трудом.

[12] Илья Яшин — российский политик и общественный деятель, один из лидеров оппозиции. Ранее возглавлял московский муниципальный округ Красносельский. Постоянный участник и организатор уличных акций протеста. В июле 2022 года в отношении Яшина возбудили уголовное делоо «фейках» об армии. Поводом для возбуждения дела стал стрим Яшина на YouTube, в котором он комментировал убийства в Буче. 13 июля 2022 года он был арестован Басманным районным судом Москвы. Ему грозит приговор до 10 лет лишения свободы.